

Cena 40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

4

2017

ročník 69

FIBRICH

TÉMA – DIGITÁLNÍ DATA

Národní koncepce ochrany digitálních dat
Digitalizace v Krajské vědecké knihovně v Liberci

ROZHOVOR

s Blankou Tauberovou,
ředitelkou MĚK Sedlčany,
Městské knihovny
roku 2016

PROJEKTY

Centrální adresář knihoven
a informačních institucí
Obálkyknih.cz

Házení kamínků do vody

s. 136–138
← **Momentky**
↓ **z pečení chleba v knihovně pod vedením paní ředitelky B. Tauberové**

Foto: archiv
Městské knihovny
Sedlčany

Virtuální národní fonotéka v Olomouci

s. 139
↓ **Přednáška G. Gössela, významného českého sběratele gramofonových desek**

Foto: Lucie Rysnerová

Centrální adresář knihoven a informačních institucí dnes

s. 143–145
↓ **Z praktických školení o Souborném katalogu ČR v rámci CADR**

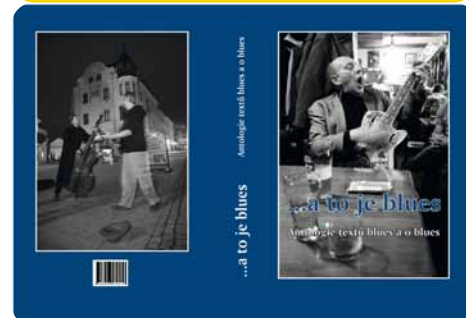
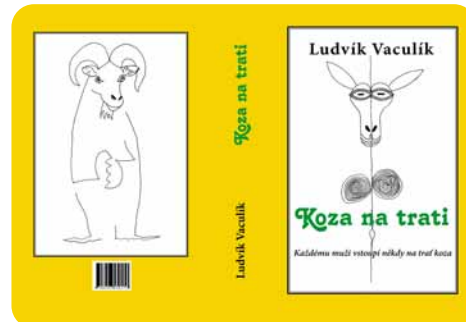
Foto: archiv odd. souborných katalogů NK ČR

Město Šumperk čte knihu s. 150–151

↓ **Ukázky obálek edice Město čte, která vznikla ve spojení s knižním festivalem a jejíž svazky jsou dnes i sběratelským artiklem**

Foto: archiv Městské knihovny Šumperk

Téma – Digitální data

- 123** **Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách** | Marek Melichar, Tomáš Gec
128 **Digitalizace v Krajské vědecké knihovně v Liberci** | Blanka Konvalinková, Václav Křiček

Téma – Průzkum knihoven

- 130** **Průzkum prostorového a technického vybavení knihoven (2. část)** | Vít Richter, Vladana Pillerová
136 **Rozhovor s Blankou Tauberovou, ředitelkou Městské knihovny Sedlčany**
Házení kamínků do vody | Jaroslav Císař
139 **Události Virtuální národní fonotéka v Olomouci** | Lucie Rysnerová

Využití nových technologií

- 140** **Projekt Obálkyknih.cz** | Jiří Nechvátal
143 **Centrální adresář knihoven a informačních institucí dnes** | Zdenka Manoušková, Bedřiška Štěpánová

Recenze

- 146** **Nad Hrabalovou tvorbou s badateli, spisovateli i samotným autorem** | Petr Nagy
148 **Broumovsko a Policko v literatuře** | Martin Kvítek
149 **Kronika Životní jubileum Evy Ryšavé** | Milada Písková
150 **Inspirace Město Šumperk čte knihu** | Zdeňka Daňková

Jak se dělá dobrá dětská knihovna...

- 152** **Kamarádka je každá knihovna** | Marta Staníková
153 **V Lounech se děti nenudí** | Jana Hrbková
154 **Pojďte číst ušima /3 Jak vzniká audiokniha?** | Jiří W. Procházka a Klára Smolíková
157 **Psal se jinde** | Renáta Salátová
158 **Literární výročí Květen** | Milan Valden
159 **Ze světa** | Roman Giebisch
160 **Novinky knihovnické literatury** | Monika Hrušková

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — <http://ctenar.svkk1.cz>

CONTENTS

- Topic – Digital data**
123 National plan for long-term protection of digital data at libraries | Marek Melichar, Tomáš Gec
128 Digitization at the Regional Research Library in Liberec | Blanka Konvalinková, Václav Křiček
Topic – Research into libraries
130 Research into libraries' technical and spatial facilities. Part Two | Vít Richter, Vladana Pillerová
Interview with Blanka Tauberová, Director of Sedlčany Municipal Library
136 Throwing stones in the water | Jaroslav Císař
Events
139 Virtual National Phonothèque in Olomouc | Lucie Rysnerová
Utilizing new technologies
140 Obálkyknih.cz project | Jiří Nechvátal
143 Central directory of libraries and information institutions today | Zdenka Manoušková, Bedřiška Štěpánová
Reviews
146 Discussing Hrabal's work with researchers, writers and the author himself | Petr Nagy
148 The Broumov and Police nad Metují regions in literature | Martin Kvítek
Chronicle
149 Eva Ryšavá's birthday | Milada Písková
Inspiration
150 Šumperk reads books | Zdeňka Daňková
How a good children's library is made...
152 Every library is a friend | Marta Staníková
153 Children don't get bored in Louny | Jana Hrbková
Come and read with your ears / 3
154 How does audio-book arise? | Jiří W. Procházka and Klára Smolíková
157 Written elsewhere | Renáta Salátová
158 Literary anniversaries May | Milan Valden
159 From the world | Roman Giebisch
160 Latest librarian's literature | Monika Hrušková

INHALT

- Thema – Digitaldaten**
123 Die Nationale Konzeption für den Digitaldatenschutz in Bibliotheken | Marek Melichar, Tomáš Gec
128 Digitalisierung in der Kreisbibliothek in Liberec | Blanka Konvalinková, Václav Křiček
Thema – Eine Untersuchung der Bibliotheken
130 Eine Untersuchung der räumlichen und technischen Ausstattung. 2. Teil | Vít Richter, Vladana Pillerová
Gespräch mit Blanka Tauberová, der Direktorin der Stadtbibliothek in Sedlčany
136 Wenn man Steinen ins Wasser werft | Jaroslav Císař
Ereignisse
139 Virtuelle National Phonothek in Olomouc | Lucie Rysnerová
Der Gebrauch der neuen Technologien
140 Das Projekt Obálkyknih.cz | Jiří Nechvátal
143 Zentralordner der Bibliotheken und Informationsinstitutionen heutzutage | Zdenka Manoušková, Bedřiška Štěpánová
Rezension
146 Über das Werk von Hrabal mit Forscher, Schriftsteller und dem Autor selbst | Petr Nagy
148 Die Region Braunau und die Region Police in der Literatur | Martin Kvítek
Chronik
149 Eva Ryšavá Lebensjubiläum | Milada Písková
Inspiration
150 Die Stadt Šumperk liest ein Buch | Zdeňka Daňková
Wie macht man eine gute Kinderbibliothek...
152 Jeder Bibliothek ist eine Kameradin | Marta Staníková
153 In Louny langweilen sich Kinder nicht | Jana Hrbková
Lesen wir durch Ohren 3
154 Wie entsteht man ein Audiobuch? | Jiří W. Procházka und Klára Smolíková
157 Man schrieb woanders | Renáta Salátová
158 Literarische Jahrestage Mai | Milan Valden
159 Aus der Welt | Roman Giebisch
160 Neuerscheinungen der bibliothekarischen Literatur | Monika Hrušková

Milé čtenářky, milí čtenáři,

Březen – měsíc čtenářů včetně *Noci s Andersenem* je za námi, výsledky celostátní ankety *Suk – čtete všichni* jsou vyhlášeny, a pokud máte zahradu a ještě jste neprořezali stromy, jarní ořez už nestihnete. Všechno prostě má svůj čas.

Téměř přesně před třemi lety odstartoval článek Moniky Oravové z ostravské vědecké knihovny ve *Čtenáři* sérii příspěvků o průběhu digitalizace v jednotlivých krajích. Článek z liberecké knihovny v tomto čísle pomyslnou štafetu uzavírá. V souvislosti s projektem Národní digitální knihovny i se zapojením knihoven do projektů rozvoje eGovernmentu v krajích se začal Registr digitalizace plnit a počet zdigitalizovaných dokumentů roste. Bylo nutné se vážně zajímat o kvalitní dlouhodobou ochranu vytvořených dat. Proto vznikla v rámci koncepce rozvoje knihoven také Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách. Ta byla na počátku letošního roku schválena a je jí věnována rubrika „Téma“. Autoři článku v závěru vyslovují přesvědčení, že v této oblasti se spolupráci nevyhne. Následující rozhovor s ředitelkou sedlčanské knihovny oceněné titulem *Městská knihovna roku 2016* je v mnohém inspirativní. Například v loňském roce pro knihovnu odpracovali 570 hodin dobrovolníci – v Sedlčanech také nespolehají jen na vlastní síly. Při pročitání ostatních článků si uvědomíme, že i když jsou tematicky různorodé, důraz na komunikaci a spolupráci vidíme u většiny z nich. Ať náleží k rubrice „Využití nových technologií“, kde najdeme články dva: o projektu *Obálkyknih.cz* a o Centrálním adresáři knihoven a informačních institucí, nebo předkládají zkušenosti a skvělé nápady z knihoven v Šumperku, Lounech a Dvoře Králové. (Jeden příklad – na akci *Město čte knihu* se v Šumperku podílejí všechny kulturní organizace ve městě.) Co čtete i vnímáme mezi řádky, nese společnou myšlenku: kde se daří, bývá do aktivit zapojen široký okruh spolupracujících subjektů, uživatelů, čtenářů.

Je duben, zahradní práce jsou v plném proudu. A kdo na ně není sám, tolik se nenadře – spolupráce se prostě cení. A platí to i pro knihovnictví. Jarní pohodu se *Čtenářem* v ruce a ochotné, pozitivně naladěné kolegy a partnery po ruce vám přeje

PAVLA VLKOVÁ

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace Středočeského kraje, ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková
Ilustrace na obálce: Lukáš Fibrich

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):

Středočeská vědecká knihovna v Kladně, příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641, 272 01 Kladno
Tel.: 312 813 154 (Jaroslav Císař)
Tel.: 312 813 138 (Pavla Vlková)
e-mail: ctenar@svkkl.cz; ctenar.vlkova@svkkl.cz; redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada: Ing. Jiří Mika (předseda), Mgr. Svatomíra Fojtová, PhDr. Ladislav Kurka, Mgr. Petra Miturová, PhDr. Vít Richter, PhDr. Renáta Salátová, PhDr. Vladimíra Švorcová

Tisk: SERIFA, spol. s r. o., Jinonická 80, 150 00 Praha 5

Distribuce:

Rozesílání časopisu zajišťuje A.L.L. production, s. r. o., Ve Žlíbku 1800/77, Hala 7A, 193 00 Praha 9 – Horní Počernice, tel.: 234 092 811 (sekretariát), e-mail: info@predplatne.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. – drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.; SUWECO CZ s. r. o.; B. Weleminová – PERIODIKA.
Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994
Podávání novinových zásilek bylo povoleno Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98
Cena jednoho čísla 40 Kč, roční předplatné 460 Kč (dvojčíslo 60 Kč)

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana, L. K. Permanent spol. s r. o., pošt. schránka 4, 834 14 Bratislava 34, tel.: 00421-02 49 111 203, fax: 00421-02 49 111 209, e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 1,99 €, roční předplatné 22,56 € (dvojčíslo 2,66 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 10. 4. 2017.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách

Cílem tohoto článku je stručně vysvětlit smysl koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat pro oblast knihoven a popsat některé její cíle.

- Koncepce, která byla nakonec schválena Ústřední knihovnickou radou začátkem letošního roku, je tedy kolektivním dílem řady lidí v knihovnách.
- Bezpochyby nejdůležitější roli v oblasti trvalého uchování jádra digitálního kulturního dědictví v knihovnách má a bude mít Národní knihovna ČR a její projekt *Národní digitální knihovny* (NDK).
- Klíčem k úspěšné dlouhodobé archivaci jsou lidé, jejich kvalifikace a schopnosti. Proto koncepce věnuje pozornost potřebě vzdělávání budoucích správců digitálních dat s důrazem na celoživotní vzdělávání. Nelze spoléhat jen na neformální přenos zkušeností v institucích.

V rámci koncepce rozvoje knihoven se vytvářela mezi lety 2012 a 2014 také dílčí koncepce pro oblast dlouhodobého ukládání digitálních dat v knihovnách.¹ Po úvodních studiích a průzkumu terénu² vznikl v roce 2014 první návrh textu, který prošel opakovanou oponenturou v Ústřední knihovnické radě (ÚKR) a byl komentován v dalších profesních organizacích. Text byl doplněn a upraven podle připomínek řady kolegů. Koncepce, která byla nakonec schválena ÚKR začátkem letošního roku, je tedy kolektivním dílem řady lidí v knihovnách.

Některé principy jsme se snažili prosadit i navzdory tomu, že s nimi nesouhlasili všichni recenzenti (potřeba diverzifikace projektů v oblasti dlouhodobé archivace, rozšíření podpory akcí souvisejících s dlouhodobou archivací i mimo velké projekty národního charakteru). Pochopitelně diverzifikace projektů a podpora dlouhodobé archivace ve více institucích neznamena, že očekáváme, že každá malá instituce bude řešit kompletně všechny činnosti spojené s implementací referenčního modelu OAIIS (ČSN ISO 14721:2014) ve stejném rozsahu jako Národní knihovna ČR. V oblasti plánování dlouhodobé ochrany (sledování technologií, rozhodnutí o potřebě migrací) nebo v oblasti standardizace a metodického dohledu je a zůstane role Národní knihovny ČR (a v jiné oblasti Národního archivu) centrální. Tyto instituce by měly sloužit jako archivy poslední záchrany a jejich projekty je třeba dále podporovat a rozvíjet. Menší instituce by ale měly mít možnost získat podporu na svoje aktivity spojené s přípravou dat pro dlouhodobé ukládání, s validací nebo kontrolami, s rozvíjením prostředí pro bitovou ochranu.

¹ Národní koncepce dlouhodobé ochrany digitálních dat v knihovnách, <http://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/knihovny-procesy/digitalizace>

² Shrnutí viz Literatura: HUTAŘ, Jan – MELICHAR, Marek (2014, 2015).

DLOUHODOBÁ ARCHIVACE JAKO SAMOSTATNÉ TĚMA V KNIHOVNÁCH

Péče o digitální kulturní dědictví neleží zdaleka jen na knihovnách. Digitální technologie dnes zasahují do života celé společnosti a v každé oblasti je třeba řešit, jak vybrat dokumenty k dlouhodobému ukládání. Někde je potřeba uchovávat digitální dokumenty dlouhodobě vyžadována zákonem (archivy), jinými předpisy (lékařství, některé průmyslové obory), nebo je chceme uchovávat z osobních důvodů (tzv. personal digital archiving).

Dlouhodobá digitální archivace vyžaduje sdílené chápání problému různými aktéry – mají zde slovo správci obsahu, tvůrci dat a uživatelé, ale také vedení knihoven a další globální aktéři. Provoz technologické infrastruktury pro digitální archivaci znamená trvalé udržování technologií úložišť, kontroly, zálohování, replikace dat, pravidelnou obnovu technologií, řízení bezpečnosti. Kromě toho je potřeba používat specializované softwarové nástroje k identifikaci formátů digitálních dat, validaci, kontrole jejich technických vlastností. Vedle knihovníků nebo archivářů je tedy třeba zapojit řadu dalších profesí.

Mnohé knihovny ve vyspělých zemích se v souvislosti se zavedením projektů dlouhodobé digitální archivace zásadně transformovaly. U nás se knihovny v první fázi začaly zajímat o generování digitálních dat, pořídily si digitalizační technologie nebo využily program jako VISK k financování externí digitalizace. Odpovědnost za archivaci dat vznikajících v projektech z programu VISK měla Národní knihovna ČR, uchování dalších dat je plně na jednotlivých institucích. Řada knihoven se v posledních letech začala zabývat správou trvalých nebo dočasných úložišť, řízením vlastního digitalizačního procesu, získáváním a zpracováním původně digitálních publikací a dokumentů, vytvářením a validací archivních balíčků. Desítky knihoven dnes provozují systémy pro zpřístupnění digitálních dat, jako je Kramerius, DSpace a další repozitáře. Bohužel, péče o trvalé uchování master kopií digitálních dat je stále v řadě institucí na okraji zájmu. Cílem opatření doporučených koncepcí bylo mimo jiné také podpořit ty, kteří se v nějakém rozsahu správě digitálních dat věnují, a umožnit jim další rozvoj.

Foto: Národní knihovna ČR

Schůzka Formátového výboru NDK (Praha, 2017, Národní knihovna ČR)

CÍLE KONCEPCE A CO SE UŽ ŘEŠÍ

Koncepce vznikala během několika let a některá témata v ní zmíněná se postupně začínala řešit ještě před jejím schválením. Klíčem k úspěšné dlouhodobé archivaci jsou lidé, jejich kvalifikace a schopnosti. Proto koncepce věnuje pozornost potřebě vzdělávání budoucích správců digitálních dat s důrazem na celoživotní vzdělávání. Nelze spoléhat jen na neformální přenos zkušeností v institucích. Do Národní soustavy povolání byly již zavedeny pozice spojené se správou

Kufř pro přepravu a uložení archivních páskových médií

Foto: Národní knihovna ČR

IBM Information Archive – zařízení, které pro archivaci používá například i Národní knihovna ČR

digitálních dat (správce digitální knihovny), které mají umožnit knihovnám takové lidi zaměstnávat a odměňovat formálně na odpovídajících pozicích.³ Celoživotní vzdělávání v knihovnách je podle našeho názoru doposud zaměřeno častěji na základní počítačové dovednosti nebo katalogizaci; správci digitálních dat nebo správci informačních systémů se musí spokojit s nabídkou školení od komerčních subjektů.

STANDARDIZACE

Knihovníkům není třeba připomínat význam standardizace. Dvojnásob to platí v oblasti dlouhodobého uchování digitálních dat. Standardizace metadat a struktury informačních balíčků, standardizace formátů, obsahové standardy, identifikátory, standardizace procesů zpracování a validace, standardizace dokumentace – to jsou jen některé oblasti, které se týkají dlouhodobé správy digitálních dat. V České republice máme velkou výhodu v tom, že existuje referenční standard Národní digitální knihovny (NDK) pro produkci digitalizovaných dat, který je široce akceptovaný a odpovídá současným de facto standardům produkce pro dlouhodobé ukládání. Standardy NDK pro metadata (METS, DC, MODS, PREMIS, MIX, Alto XML) a data (profil JPEG 2000) je třeba dále udržovat a rozvíjet. Kromě monografií a periodik pracují dnes knihovny s e-born dokumenty, se zvukovými dokumenty, elektronickými knihami, historickými dokumenty, archivovanými webovými stránkami a dalšími dokumenty, stávající standardy NDK je proto žádoucí dále obohatit o jejich nové typy. Kromě toho je třeba zajistit zpětnou kompatibilitu standardů a trvalý rozvoj standardů v souvislosti s tím, jak se mění jednotlivé zapojené metadatové standardy. K tomuto účelu již vznikl Formátový výbor NDK, který je platformou pro kolaborativní správu standardů NDK.

ROZVOJ NDK

Bezpochyby nejdůležitější roli v oblasti trvalého uchování jádra digitálního kulturního dědictví v knihovnách má a bude mít Národní knihovna ČR a její projekt NDK. Je třeba zajistit trvalý

³ Debatuje se i o možnosti zavést do Národní soustavy povolání i další pozice jako např. „digitálního kurátora“.

rozvoj tohoto projektu a vzniklé infrastruktury, systémů a týmu i po skončení udržitelnosti projektu a směřovat k certifikaci řešení podle ISO 16363 (ČSN ISO 16363:2014).

PODPORA ALTERNATIVNÍCH ŘEŠENÍ

Vedle Národní knihovny ČR a Moravské zemské knihovny v Brně, které jsou nositeli projektu NDK, je třeba systematicky podpořit i další instituce. Každá by měla mít možnost v rozsahu svých potřeb získat podporu pro svoje vlastní procesy správy digitálních dat, pro přípravu dat na archivaci nebo vlastní projekty trvalého ukládání, byť třeba jen na úrovni bitové ochrany. Podobně jako české archivy předpokládají, že vedle národního projektu *Národního digitálního archivu* (NDA) budou existovat i další archivy, které získají akreditaci k ukládání digitálních dat, měly by i knihovny usilovat o diverzifikaci přístupů při zachování určité míry standardizace a kvality. Vedle systémů NDK bude vždy existovat řada knihoven (akademických, speciálních), jejichž data nebudou do systémů NDK ukládána.

I tyto knihovny by měly mít možnost zlepšovat svoje procesy spojené s uchováváním digitálních dat. Měly by také mít možnost získat podporu pro pořízení nebo implementaci plnohodnotného systému pro dlouhodobé uchovávání digitálních dat nebo pro využití služeb, které se dnes v této oblasti nabízejí. Stejně tak má smysl podporovat výzkumné projekty v oblasti dlouhodobé archivace (např. projekt NAKI II Arclib, záměry Cesnetu v oblasti dlouhodobé archivace), které mohou vyprodukovat nástroje a služby užitečné pro další instituce.

METODICKÉ CENTRUM A METODICKÉ ASISTENCE

Koncepce navrhuje vznik metodického centra pro dlouhodobé uchovávání. Jeho cílem by měla být koordinace projektů dlouhodobého ukládání a zajištění kvality v této oblasti. Mělo by poskytovat vzdělávání a poradenství, spravovat národní standardy a metodiky. Jeho cílem by mělo být také zavedení národního mechanismu externí certifikace důvěryhodného dlouhodobého úložiště pro data v knihovnách. To musí být podpořeno fungujícím systémem a metodikou tzv. sebehodnocení, např. dle DSA (Data Seal of Approval⁴) nebo Nestor Seal.⁵ Centrum by mělo vytvořit doporučení, jak mají instituce postupovat, chtějí-li dosáhnout statusu důvěryhodného dlouhodobého úložiště.

CERTIFIKACE A AUDIT

Problematika zajištění kvality je přítomna na několika místech textu koncepce. V oblasti dlouhodobé archivace to především znamená použití zmíněných nástrojů pro audit a certifikaci. Několik projektů akademických institucí v ČR již prošlo auditem podle DSA (dva repozitáře na Univerzitě Karlově, datový archiv Sociologického ústavu AV ČR) a další budou následovat. Metodické centrum pro dlouhodobou archivaci navržené v koncepci by mělo pomáhat dalším institucím, mohlo by nastavit národní standardy pro audit a certifikaci tzv. Long-term preservation (LTP) systémů a zajistit provádění auditů, vytvořit metodiku pro audity. To nemusí nutně znamenat vytvoření vlastního nástroje, podle kterého se bude audit provádět. Lze využít existující standardy v této oblasti. Přirozeně, systémy NDK by měly procházet nejpřísnější kontrolou kvality, auditem podle norem jako ISO 16363, včetně ISO 27000, standardů v oblasti řízení rizik a dalších relevantních norem. Kromě toho je třeba věnovat pozornost také zajištění kvality digitalizace a kvality sbírek webarchivu.

⁴ *Data Seal of Approval* [online]. [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://www.datasealofapproval.org/en/> (více informací česky na <http://dsa.cuni.cz/>).

⁵ *NESTOR CHECKLISTS: Selection of Solutions and Components for Digital Long-Term-Preservation nestor-Checklist by AG Kooperation & Vernetzung* [online]. Frankfurt am Main: Deutsche Nationalbibliothek, last update: 30. 3. 2012 [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: http://www.dnb.de/Subsites/nestor/EN/Publikationen/Checklisten/checklisten_node.html.

FINANCOVÁNÍ A ŘÍZENÍ

Správa digitálních dat klade na knihovny extrémní nároky finanční a organizační. Dlouhodobá archivace vyžaduje garance financování po delší dobu. Předpokladem úspěchu dlouhodobé archivace je projektové řízení, standardizace procesů a dokumentace. Implementace standardů, jako je ISO 9001, se vyžaduje jako předpoklad pro použití specifických standardů v oblasti dlouhodobé archivace, které jsme už zmínili výše. Bohužel, v oblasti řízení kvality a efektivity procesů dnes mají knihovny stále velké rezervy.

ZÁVĚR

Koncepce se věnuje především tématům standardizace, rozvoje lidského kapitálu, zajišťování kvality, financí a potřebě diverzifikace projektů. Dlouhodobá archivace digitálních dat je z velké části komunitní záležitost. Správci digitálních dat jsou závislí na globální informační infrastruktuře, kde se uchovávají informace o digitálních formátech, používají nástroje vyvíjené komunitou pro identifikaci, validaci formátů a extrakci technických metadat. Komunita spravuje standardy od OAIS až po standardy metadat. Ani v českých knihovnách tomu nemůže být jinak a spolupráci se nevyhne. Doufejme, že další realizace kroků navržených v koncepci spolupráci institucí podpoří.

MAREK MELICHAR | marek.melichar@ruk.cuni.cz
TOMÁŠ GEC | tom.gec@gmail.com

Literatura

- HUTAŘ, Jan a Marek MELICHAR. The long decade of digital preservation in heritage institutions in the Czech Republic: 2002–2014. *International Journal of Digital Curation*. 2015, 10. 1., 173–183.
- HUTAŘ, Jan a Marek MELICHAR. Principy strategie rozvoje knihoven oblasti dlouhodobé archivace digitálních informací v České republice: stav v roce 2014 a výhled do roku 2019. *Duha* [online], 2014, roč. 28, č. 1 [cit. 2017-02-24]. Dostupný z: <<http://duha.mzk.cz/clanky/principy-strategie-rozvoje-knihoven-oblasti-dlouhodobé-archivace-digitalnich-informaci-v-cesk>>. ISSN 1804-4255.

Normy

- DIN 31644:2012. *Information und Dokumentation – Kriterien für vertrauenswürdige digitale Langzeitarchive*. Berlin: DIN, 2012.
- ČSN ISO 14721:2014. *Systémy pro přenos dat a informací z kosmického prostoru – Otevřený archivační informační systém – Referenční model*. Praha: ÚNMZ, 2014.
- ČSN ISO 16363:2014. *Systémy pro přenos dat a informací z kosmického prostoru – Audit a certifikace důvěryhodných digitálních úložišť*. Praha: ÚNMZ, 2014.
- ČSN ISO/IEC 27000:2014. *Informační technologie – Bezpečnostní techniky – Systémy řízení bezpečnosti informací – Přehled a slovník*. Praha: ÚNMZ, 2014.

Téma

Neušlo nám

Průzkum pracovníků knihoven

Na konci března 2017 zahájil na základě pověření MK ČR Knihovnický institut NK ČR průzkum věkové, vzdělanostní a mzdové struktury zaměstnanců knihoven v ČR. Minulé průzkumy tohoto typu se uskutečnily v letech 1998, 2004 a 2011/12 (viz závěrečné zprávy http://ipk.nkp.cz/akce/ipk/ipk/statistika-pruzkumy-dokumenty/pruzkumy/pruzkum_2012.htm).

Průzkum proběhne za pomoci webového dotazníku s 15 otázkami. Každá knihovna bude mít svůj dotazník; vstupním údajem bude číslo knihovny podle evidence MK ČR. Z knihoven provozovaných obcí se průzkumu zúčastní pouze profesionální knihovny. Knihovnický institut usiluje o to, aby se průzkumu zúčastnil i co největší počet specializovaných knihoven (zdravotnických, výzkumných, vysokoškolských, muzejních, zemědělských apod.). Důvěrnost všech uvedených údajů je garantována a bez souhlasu knihovny nebudou její individuální údaje nikde zveřejněny.

zaznamenal: –JaC–

Digitalizace v Krajské vědecké knihovně v Liberci

Dnešní Krajská vědecká knihovna v Liberci shromáždila od roku 1924 velké množství germanik z Českých zemí. V roce 1954 ji však postihl velký požár, který zničil 80 % fondu. Díky solidaritě ostatních knihoven se ho podařilo částečně rekonstruovat. Od roku 1997 se v rámci programu Kramerius intenzivně věnuje ochranné digitalizaci svého fondu, od konce první dekády nového století také digitalizaci na krajské úrovni.

O KNIHOVNĚ A JEJÍCH FONDECH

Počátky Krajské vědecké knihovny v Liberci lze vystopovat do roku 1924, kdy byla otevřena její předchůdkyně Bücherei der Deutschen (Knihovna Němců). Knihovna vznikla jako národní knihovna československých Němců a do konce její existence se jí podařilo shromáždit velké množství germanik z Českých zemí, nazývaných nepřesně též sudetika. Po skončení války knihovna prodělala dva roky nejistoty své existence, až v roce 1947 byla zřízena Státní studijní knihovna v Liberci s právem povinného výtisku. Dědictví bývalé německé knihovny Bücherei der Deutschen přešlo do majetku této nově vzniklé knihovní instituce a stalo se součástí jejího fondu. Knihovnu však postihla v roce 1954 tragédie v podobě rozsáhlého požáru, který zničil 80 % fondů. Zkázky byly ušetřeny jen staré tisky a část periodik. Fond knih vydaných před rokem 1954 se podařilo rekonstruovat díky solidaritě knihoven z celého Československa – ty darovaly knihy ze svých sbírek. V případě germanik z Českých zemí se podařilo fond obnovit ze „svozu“, což byly německé knihy svezené z městských a místních knihoven, tiskáren a soukromých knihoven. Nicméně nikdy se již nepodařilo fond rekonstruovat do podoby před požárem. V současnosti Krajská vědecká knihovna v Liberci uchovává cca 10 000 exemplářů těchto „sudetik“.

POČÁTKY DIGITALIZACE V LIBERECKÉ KNIHOVNĚ

Liberecká knihovna se v roce 1997 připojila k programu Kramerius, jehož cílem bylo ochranné mikrofilmování a digitalizace periodik ohrožených degradací dřevitého papíru. Ve spolupráci s Národní knihovnou ČR byly nafoceny noviny *Reichenberger Zeitung* vycházející v letech 1860 až 1938. Následně se přikročilo k digitalizaci mikrofilmů. Digitalizace se již realizovala z větší

Ukázky digitalizovaných dokumentů

Zdroj: KVK v Liberci

části v programu *Veřejné a informační služby knihoven*, jehož součástí se stal program Kramerius jako VISK 7. Liberecká knihovna se rozhodla pokračovat v digitalizaci regionálních periodik prostřednictvím výše zmiňovaného programu VISK 7. Postupně byly digitalizovány novinové tituly *Naše hory*, *Stráž severu* a *Cesta míru*. Na konci první dekády nového století se začínal rýsovat projekt krajské digitalizace, na kterém začala knihovna intenzivně pracovat.

KRAJSKÁ DIGITALIZACE

Krajská digitalizace probíhala v rámci projektu *Rozvoj e-Governmentu v Libereckém kraji*, který se dělil na dvě části. První se věnovala vybudování Technologického centra pro Liberecký kraj, jehož součástí mělo být i datové úložiště. Druhá část byla věnována digitalizaci dokumentů s vyloučenou částkou 10 000 000 Kč. Na začátku realizátoři projektu počítali s účastí více organizací zřizovaných Libereckým krajem, ale nakonec v projektu setrvala jen naše knihovna.

Nejprve jsme počítali s digitalizací 500 000 stran dokumentů, z nichž 100 000 stran bylo vyloučeno na novinové formáty. Od samého počátku jsme chtěli kompletně zdigitalizovat především fond germanik z Českých zemí, který obsahuje celou řadu dokumentů vypovídajících o životě zdejšího německého obyvatelstva. Současně fond obsahuje řadu dokumentů vztahujících se k našemu regionu.

Výběrové řízení na dodavatele digitalizace dokumentů proběhlo bez větších problémů a vyhrála je firma Elsynt Engineering z Vyškova. Po delších peripetiích způsobených odvoláním neúspěšných firem v části vybudování Technologického centra digitalizace započala, a to na konci listopadu 2014 s úkolem dokončit ji v listopadu 2015. Díky vysoutěžené ceně se předpokládaný počet digitalizovaných stran zvedl na 1 000 000. Tato situace se stala pro knihovnu výzvou, protože bylo potřeba připravit k digitalizaci dvakrát více stran dokumentů. Každý dokument musel být doplněn o číslo ČNB a ISSN v případě periodik. Před samotnou digitalizací byly tituly zjišťovány v registru digitalizace, a pokud nebyly dosud digitalizovány, byly do registru zapsány.

Celý průběh digitalizace by nebyl úspěšný bez spolupráce s příspěvkovými organizacemi Libereckého kraje (muzei v Liberci, Turnově a České Lípě) a okresními archívy v Liberci a Jablonci nad Nisou, díky nimž jsme doplnili chybějící ročníky periodik a naskenovali zachovalejší exempláře dokumentů. Výsledek si může čtenář prohlédnout v naší digitální knihovně Kramerius přímo z pohodlí domova.

V tomto projektu, který byl spolufinancován Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Integrovaného operačního programu a z rozpočtu Libereckého kraje, se podařilo zdigitalizovat kolem jednoho milionu stran, což činí 3600 monografií a 39 titulů periodik a seriálů. Celkově se podařilo do digitální podoby převést cca 30 % fondu germanik z Českých zemí. Během krajské digitalizace jsme v knihovně přešli na verzi 5 prohlížeče Kramerius, uskutečnili nákup nového serveru, upravili a opravili spoustu záznamů v katalogu – to ostatně probíhá doposud a probíhat bude i nadále.

SOUČASNOST A BUDOUCNOST DIGITALIZACE V LIBERECKÉ KNIHOVNĚ

V současné době v souladu s autorským zákonem zpřístupňujeme naskenované dokumenty uživatelům na stránce <http://kramerius.kvkl.cz/>. V případě volných děl umožňujeme přístup bez omezení, u ostatních je přístup možný pouze na počítačových stanicích v prostorách knihovny. Současně připravujeme omezení přístupu k fyzickým exemplářům naskenovaných dokumentů, což bude pro některé uživatele hůře přijatelné.

V digitalizaci pokračujeme dalším zpracováním fondu germanik z Českých zemí a regionálního fondu. Současně bychom rádi doplnili naši digitální knihovnu o replikace již naskenovaných děl z jiných knihoven a samozřejmě jsme připraveni poskytnout naše dokumenty k replikaci ostatním knihovnám.

BLANKA KONVALINKOVÁ | konvalinkova@kvkli.cz
VÁCLAV KRÍČEK | kricek@kvkli.cz

Průzkum prostorového a technického vybavení knihoven – shrnutí hlavních výsledků

Dokončení článku publikovaného v minulém čísle Čtenáře (č. 3/2017, s. 83–87) o průzkumu prostorového a technického vybavení veřejných knihoven, který provedl Knihovnický institut Národní knihovny ČR ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou a NIPOS v roce 2016. Všímá si dalších tematických okruhů průzkumu.

→ Výsledky průzkumu ukazují, že máme přibližně tři stejně velké skupiny knihoven. První z nich tvoří knihovny, do kterých obce investují a proměňují je na moderní informační, vzdělávací a kulturní centra. Druhou skupinou jsou knihovny, ve kterých obce udržují tradiční výpůjční služby s mírnými modernizacemi. Třetí skupinu představují knihovny, kde se zastavil čas někdy před 20–30 lety.

JAK HODNOTÍTE STÁVAJÍCÍ PROSTOROVÉ PODMÍNKY KNIHOVNY?

Knihovny a pobočky v obcích do 5000 obyvatel

- Třetina knihoven hodnotí základní prostory knihovny pro půjčování a volný výběr knih jako částečně omezující a nevyhovující.
- Prostory pro práci s dětmi chybí v třetině knihoven, tyto prostory mají často velmi nízkou kvalitu. V mnoha knihovnách chybí sociální zázemí pro veřejnost (37 %).
- Pouze necelá třetina knihoven (28 %) nabízí prostory pro studium.
- Pouze čtvrtina knihoven má k dispozici prostory pro oddech a posezení.
- Chybí prostory pro pořádání kolektivních kulturních a vzdělávacích akcí.
- Podstatná část malých knihoven nemá zvláštní prostory pro pracovníky.

Knihovny a pobočky v městech od 5001 do 20 000 obyvatel

- Více než polovina knihoven (55 %) hodnotí prostory knihovny pro volný výběr knih jako částečně omezující a nevyhovující. Třetina knihoven hodnotí negativně také prostory půjčovny.
- Prostory pro práci s dětmi chybí pouze v 16 % knihoven, ale 64 % knihoven konstatuje, že stávající prostory mají nízkou kvalitu. V pětině knihoven chybí sociální zázemí pro veřejnost.
- Čtvrtina knihoven nemá k dispozici prostory pro pořádání kolektivních kulturních a vzdělávacích akcí (28 %). Stávající prostory hodnotí 63 % knihoven jako částečně omezující a nevyhovující.
- Pouze polovina knihoven nabízí zvláštní prostory pro studium, pro práci s mládeží, výstavy a dětský koutek.
- Chybí prostory pro oddech a posezení (67 % knihoven).
- Čtvrtině knihoven také chybí samostatné prostory pro pracovníky, kanceláře, prostory pro manipulaci s fondy.

Knihovny v městech nad 20 000 obyvatel včetně krajských knihoven

- Knihovny ve velkých městech mají pro svou činnost všechny základní prostory. Negativně lze hodnotit, že 8 % knihoven nemá k dispozici prostory pro studium a pro pořádání kolektivních akcí; 20 % knihoven nemá prostory pro výstavy.
- Z hlediska kvality jsou hodnoceny prostory pro volný výběr, uzavřená skladiště a výstavní prostory jako částečně omezující a nevyhovující.
- 45 % velkých knihoven nenabízí prostory pro práci s mládeží, 43 % nemá k dispozici počítačovou učebnu, 38 % knihoven neprovozuje tvůrčí dílnu, 31 % nemá k dispozici poslechová místa.
- Podstatné nedostatky ve vybavenosti lze zaznamenat v oblasti sociálního zázemí – čtvrtina knihoven nemá k dispozici šatnu, skříňky, WC pro osoby se zdravotním handicapem, sprchy pro pracovníky či dětský koutek.
- V kategorii největších knihoven je kritické, že 55 % knihoven nenabízí návštěvníkům prostory pro oddech a posezení. Pokud knihovny tyto prostory mají, více než polovina (55 %) je hodnotí jako omezující a nevyhovující. 54 % knihoven nemá prostor pro hudební aktivity, 52 % knihoven není vybaveno prostory pro přebalování a kojení.

Pobočky a zvláštní prostory knihoven v obcích nad 20 000 obyvatel a krajských knihoven

- Negativní zprávou je, že 24 % knihoven nemá k dispozici prostory pro práci s dětmi. Značně negativně dopadlo i hodnocení tohoto typu prostor: pokud je knihovny mají, negativně je hodnotí 47 % knihoven.
- 79 % poboček nemá žádné prostory pro studium a je zde značně omezené sociální zázemí.
- 46 % poboček nemá k dispozici prostory pro pořádání kolektivních akcí, 46 % nedisponuje pracovními prostory nebo kanceláři. Omezujícím prvkem poboček je také skutečnost, že nenabízejí dostatečné sociální zázemí pro veřejnost ani pracovníky.
- Podstatná část poboček ve větších městech (73 %) nenabízí návštěvníkům prostory pro oddech a posezení, ve dvou třetinách poboček chybí prostory pro práci s mládeží, dětské koutky či tvůrčí dílny. Nedostatečná je také vybavenost WC pro osoby se zdravotním handicapem, chybí oddechové prostory a šatny pro pracovníky.

JAK HODNOTÍTE SOUČASNÉ VYBAVENÍ INTERIÉRU KNIHOVNY A SÍTÍ?

Knihovny a pobočky v obcích do 5000 obyvatel

- Dvě třetiny knihoven v malých obcích hodnotí vybavení interiéru půjčovny a volného výběru jako funkční, ale zastaralé.
- Polovina knihoven hodnotí vybavení prostor pro práci s dětmi a sociální zázemí pro veřejnost jako funkční, ale zastaralé.
- Polovina knihoven hodnotí vytápění, elektrické rozvody, osvětlení a podlahovou krytinu jako funkční, ale zastaralé.
- Hodnocení nefunkční a zastaralé se nejvíce objevuje u prostor pro práci s dětmi (5 %) a prostor pro půjčování a volný výběr (4 %).

Knihovny a pobočky v městech od 5001 do 20 000 obyvatel

- Nejhuře je hodnoceno vybavení uzavřených skladišť knihovních fondů, které je pozitivně hodnoceno pouze u jedné pětiny knihoven. 15 % knihoven hodnotí svá skladiště dokonce jako zastaralá a nefunkční.
- Velmi negativně jsou také hodnoceny pracovní prostory, kanceláře (63 %) a prostory pro manipulaci s knihovním fondem (64 %). 4 % knihoven tyto prostory hodnotí dokonce jako zastaralé a nefunkční. Polovina knihoven hodnotí negativně ostatní pracovní zázemí,

jako jsou kuchyňky nebo samostatné toalety.

→ Více než polovina knihoven hodnotí jako funkční, ale zastaralé vytápění, elektrické rozvody, osvětlení a podlahovou krytinu. Zastarává i počítačová síť.

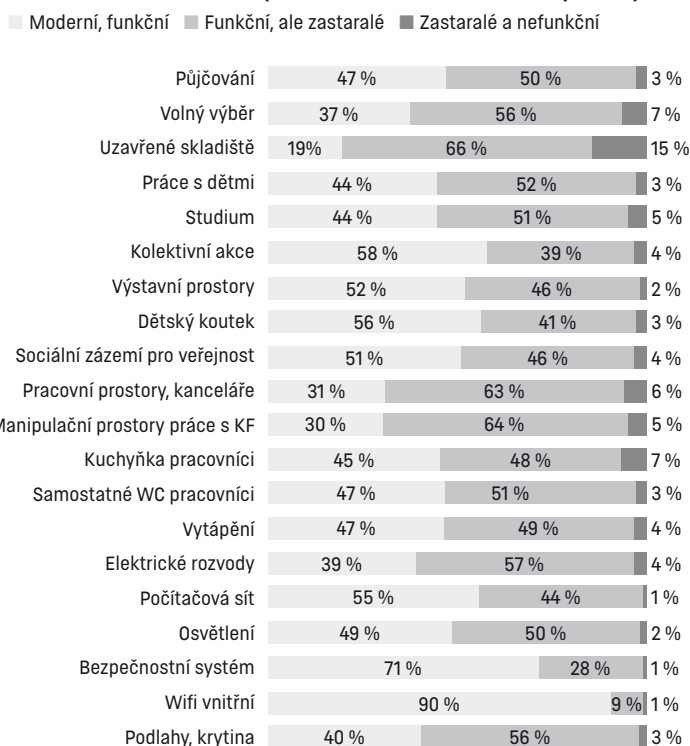
Knihovny v městech nad 20 000 obyvatel včetně krajských knihoven

→ U kategorie největších knihoven v městech nad 20 000 obyvatel je hodnocení vnitřního vybavení interiéru určeného veřejnosti posuzováno lépe, než je tomu

HODNOCENÍ KVALITY VYBAVENÍ INTERIÉRU A SÍTÍ, ZÁKLADNÍ PROSTORY (obce do 5000 obyvatel)

HODNOCENÍ KVALITY VYBAVENÍ INTERIÉRU A SÍTÍ, ZÁKLADNÍ PROSTORY (města 5001 až 20 000 obyvatel)

Pobočky a zvláštní prostory knihoven v obcích nad 20 000 obyvatel a krajských knihoven

→ Kvalita vnitřního vybavení poboček knihoven ve velkých městech je výrazně nižší, než je tomu u hlavních objektů knihoven. Hodnocení je v zásadě velmi podobné situaci knihoven

u menších knihoven a poboček. Hodnocení funkční, ale zastaralé se vyskytuje zpravidla pouze u jedné třetiny knihoven.

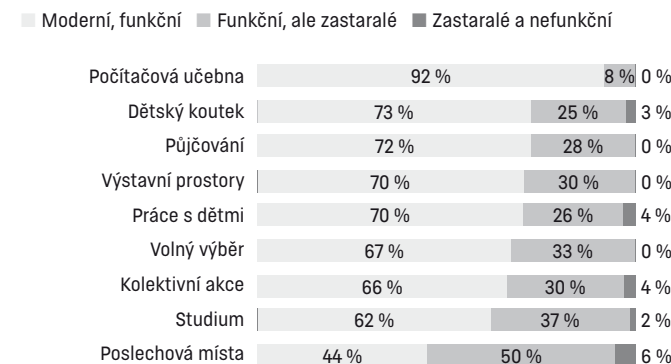
→ Pozitivnější hodnocení se uvádí také u sociálního zázemí pro veřejnost i pracovníky a také pro pracovní prostory. I zde ale polovina knihoven negativně hodnotí skladiště, manipulační prostory pro práci s knihovními fondy, samostatné toalety pro pracovníky a další.

→ Polovina knihoven hodnotí jako funkční, ale zastaralou podlahovou krytinu. Vytápění, elektrické rozvody, osvětlení hodnotí negativně 40 % knihoven. Na podstatně lepší úrovni je počítačová síť, zabezpečovací systém a zejména požární signalizace.

v malých obcích do 5000 obyvatel s tím rozdílem, že pobočky mají lépe hodnoceny prostory půjčovny a volného výběru a také počítačové sítě.

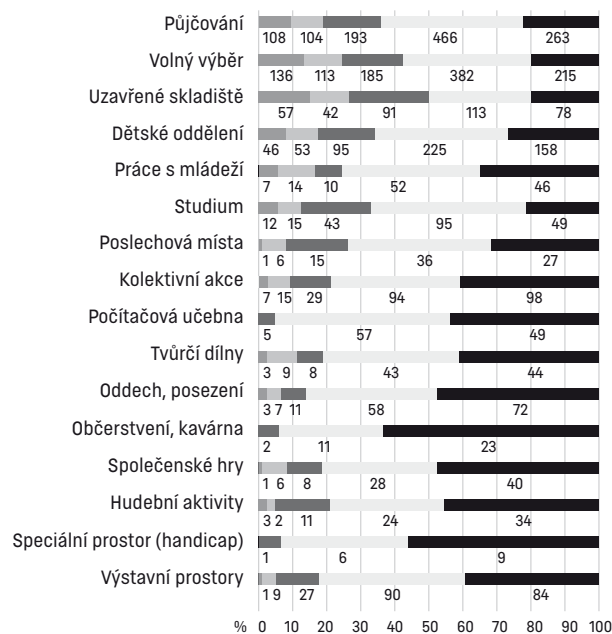
→ Přibližně polovina poboček hodnotí vybavení svých prostor a sítí jako funkční, ale zastaralé.

HODNOCENÍ KVALITY VYBAVENÍ INTERIÉRU, PROSTORY PRO UŽIVATELE (města nad 20 000 obyvatel)

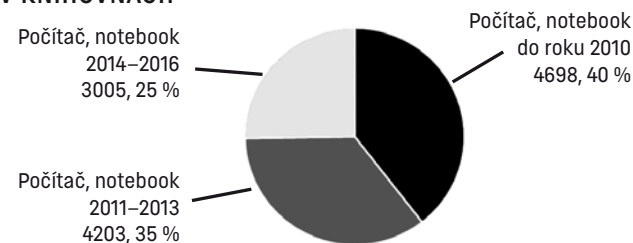

PROSTORY PRO SLUŽBY VEŘEJNOSTI OBDOBÍ OBNOVY INTERIÉRU

■ Do roku 1979 ■ 1980 až 1989 ■ 1990 až 1999 ■ 2000 až 2009 ■ 2010 až 2016

STÁŘÍ POČÍTAČŮ V KNIHOVNÁCH

ČASOVÁ OBDOBÍ OBNOVY INTERIÉRU

→ Nejvíce akcí souvisejících s vybavováním interiéru knihovny bylo soustředěno na základní prostory knihovny, jakými jsou například prostory pro půjčování, volný výběr, skladiště knihovnických fondů, dětská oddělení a další. I přes toto úsilí ale zjišťujeme, že 20–25 % (tj. pětina až čtvrtina interiéru základních prostor knihovny) bylo vybaveno do roku 1989, je tedy starší než 27 let.

→ Po roce 2000 se věnuje vyšší pozornost vybavování interiéru pro nové služby, které souvisejí s obecným trendem proměny knihoven na informační, vzdělávací, kulturní a komunitní centra obcí. Z tohoto hlediska se investuje do vybavení počítačových učeben, tvůrčích dílen,

do prostor pro oddech a posezení, pro občerstvení či kavárnu, prostor pro společenské hry, hudební aktivity, pro výstavy a také do speciálních prostor pro osoby se zdravotním handicapem.

- Zlepšuje se také sociální zázemí pro veřejnost a zkvalitňují se i prostory určené pracovníkům knihovny.
- Z hlediska stáří je nejkritičtější situace u elektrických rozvodů, které byly v 26 % knihoven instalovány před rokem 1989. Osvětlení, stejně jako vytápění bylo v 16 % knihoven instalováno před rokem 1989, v dalších 19 % v 90. letech minulého století.
- Podlahová krytina – ve 14 % knihoven byla podlahová krytina položena před rokem 1989, v dalších 16 % byla nová krytina položena v průběhu 90. let minulého století.

TECHNICKÉ VYBAVENÍ KNIHOVNY

- 40 % všech počítačů ve veřejných knihovnách je starších sedmi a více let. Nejstarší počítače mají knihovny v malých obcích do 5000 obyvatel, kde polovina (50 %) počítačů je starších sedmi let. Podstatně lépe jsou na tom velké knihovny v městech nad 20 000 obyvatel, kde 35 % počítačů je starších než sedm let a v pobočkách těchto knihoven je to méně než třetina (27 %).
- Nejčastějším typem vybavení pro uživatele knihoven v obcích do 5000 obyvatel jsou tiskárny (má je 69 % knihoven), kopírky (40 % knihoven) a skenery (40 % knihoven). Zlepšuje se vybavování dataprojektory. Ostatní zařízení jsou spíše výjimečnou záležitostí: 8 % knihoven má k dispozici čtečku elektronických knih, 7 % vlastní přehrávače audio- a videodokumentů, všechna ostatní zařízení jsou k dispozici v jednom až třech procentech knihoven.
- Situace s technickým vybavením knihoven ve městech s 5001–20 000 obyvateli je mírně optimističtější: 87 % knihoven má k dispozici tiskárnu, 67 % kopírku a 49 % skener, tj. techniku pro poskytování kopírovacích služeb. Téměř polovina knihoven (47 %) má k dispozici dataprojektor, vyšší je také vybavení e-čtečkami (28 %).

PODÍL KNIHOVEN A POBOČEK, KTERÉ VLASTNÍ/NEVLASTNÍ URČITÝ URČITÝ TYP ZAŘÍZENÍ

	Místa do 5 tis. obyv. (1391)	Města s 5 až 20 tis. obyv. (211)	Města nad 20 tis. obyv. (65)	Města nad 20 tis. obyv. (235)	Celkem knihovny a pobočky (1902)
Čtečky e-knih	8 %	28 %	86 %	9 %	13 %
Tablety	1 %	7 %	49 %	2 %	3 %
Herní konzole	0 %	1 %	15 %	8 %	2 %
Velkoplošné obrazovky	1 %	5 %	40 %	13 %	4 %
Datový projektor	12 %	47 %	100 %	16 %	20 %
Ozvučení	6 %	19 %	71 %	4 %	9 %
Počítače pro zrakově postižené	0 %	5 %	37 %	3 %	2 %
Přehrávače audio a video	7 %	22 %	74 %	17 %	12 %
Tiskárny pro uživatele	69 %	87 %	98 %	83 %	74 %
Skener pro uživatele	34 %	49 %	77 %	20 %	36 %
Kopírka pro uživatele	40 %	67 %	97 %	43 %	45 %
Elektromagnet. ochrana fondu	1 %	4 %	46 %	5 %	3 %
Systém RFID	0 %	0 %	22 %	2 %	1 %
Zařízení pro digitalizaci	3 %	1 %	11 %	0 %	3 %
Bibliobox	1 %	9 %	52 %	3 %	4 %
Kávovar pro veřejnost	2 %	11 %	43 %	3 %	5 %
Jiné	2 %	7 %	15 %	0 %	3 %

- Velké knihovny jsou kompletně vybaveny zařízením pro poskytování kopií a všechny mají k dispozici dataprojektor, tzn. pořádají vzdělávací a kulturní akce. Většina z nich má k dispozici čtečky e-knih (86 %), tablety (49 %) a přehrávače audio- a videodokumentů (74 %). Více než třetina nabízí počítače pro zrakově handicapované (37 %) a polovina knihoven má nějakou ochranu knihovního fondu (46 % elektromagnetická ochrana, 22 % čipy RFID). Skoro v polovině knihoven je k dispozici kávovar (43 %). Omezeně jsou k dispozici herní konzole (15 % knihoven).
- Vybavení poboček knihoven ve velkých městech je mírně lepší oproti knihovnám v malých obcích do 5000 obyvatel; například datový projektor má 20 % poboček, čtečky e-knih 13 % a kávovar 5 % poboček. V ostatních položkách technického vybavení se pobočky podobají knihovnám v nejmenších obcích.

SHRNUTÍ

Výsledky průzkumu ukazují, že máme přibližně tři stejně velké skupiny knihoven. První z nich tvoří knihovny, do kterých obce investují a proměňují je na moderní informační, vzdělávací a kulturní centra. Druhou skupinou jsou knihovny, ve kterých obce udržují tradiční výpůjční služby s mírnými modernizacemi. Třetí skupinu představují knihovny, kde se zastavil čas někdy před 20–30 lety. Zde obce a jejich obyvatelé stojí před rozhodnutím, jak v budoucnu s knihovnou naložit. Zrušit knihovnu je jednoduchý administrativní akt, naopak prosadit rozhodnutí o investici do knihovny bývá někdy složité. Ale tam, kde se to podaří, jsou odměna a výsledek – poskytování dobré služby a spokojenost občanů – jisté. Potěšitelným zjištěním je také skutečnost, že v posledním desetiletí se do knihoven podstatně více investuje, než tomu bylo v minulosti. Průzkum také naznačil, že tento trend bude v příštích letech pokračovat.

VÍT RICHTER | Vit.Richter@nkp.cz

VLADANA PILLEROVÁ | Vladana.Pillerova@nkp.cz

Téma

Co pro vás připravujeme...

- Průzkum trávení volného času dětí, jejich četby a dětského čtenářství provedený agenturou Nielsen Admosphere na konci roku 2016
- Rozhovor s Mgr. Kateřinou Valachovou, Ph.D., ministryní školství, mládeže a tělovýchovy
- Rozhovor s Mgr. Blankou Konvalinkovou, ředitelkou Krajské vědecké knihovny v Liberci
- Mezinárodní projekt na podporu čtenářské gramotnosti žáků středních škol *Handbook for Reluctant, Struggling and Poor Readers*
- Recenze českého překladu učebnice *Úvod do informační vědy* Davida Bawdena a Lyna Robinsona, monografie Petry Bubeníčkové o nonsensové literární tvorbě pro děti *O smyslu nesmyslu* a knihy německého lékaře, psychiatra a neurologa Manfreda Spitzera *Kybernemoc! o tom, jak nám digitalizovaný život ničí zdraví*
- Knihovny v makedonské Skopji, staré maďarské knihovny a další materiály.

Zavazuje nás a vážíme si toho, že jste našimi čtenáři.

Házení kamínků do vody

Městská knihovna Sedlčany byla loni vyhlášena absolutní vítězkou v kategorii Městská knihovna roku 2016. Je mezi veřejnými knihovnamy průkopnicí v řadě svých aktivit, mj. při podpoře rozvoje čtenářství a posílení významu čtenářské gramotnosti. V předchozích letech si za to odnesla i řadu ocenění (např. v roce 2009 první místo v soutěži Kamarádka knihovna). Neodolal jsem, abych její ředitelku, paní Blanku Tauberovou, nevyzpytal.

→ Jsme institucí stabilní, o čemž může svědčit i to, že jsem za dobu od profesionalizace knihovny v roce 1952 teprve její třetí ředitelkou. Myslím, že jsme pro naše obyvatele jistotou, ale i tím, za kým přicházejí a ke komu se obracejí, když potřebují.

→ Je to o tom, jakým způsobem knihovna přistupuje k novým trendům a jak se s nimi vyrovnává. Je třeba reagovat na nové věci okamžitě a ne čekat, jak to dopadne... To potom začne zákonitě knihovna zaostávat a zaostávat a zaostávat, až nakonec nemusí být pro komunitu místa vůbec potřebná.

→ V loňském roce dobrovolníci pro naši knihovnu odpracovali 571 hodin, a to je, jak si lehce spočítáte, více než 14 pracovních týdnů.

Blahopřeji k dalšímu ocenění vaší knihovny. Jak vás tyto úspěchy knihovny – napočítal jsem jich od roku 2007 celkem třináct! – posilují a motivují v další práci?

Děkujeme srdečně. Ono je to s těmi úspěchy na obě strany. Na jedné straně určitě motivují a posilují, ale na straně druhé zavazují. Myslím však, že pro kolektiv a sebevědomí zaměstnanců jsou důležité. Ono je fajn, když vám šéf nebo zřizovatel řekne, že jste/jsme dobří a pochválí, ale když

to řekne někdo jiný, někdo zvenčí, tak to má daleko větší význam, a to jak pro zaměstnance, tak i pro obyvatele města. A takový úspěch, kterého jsme dosáhli v loňském roce, najednou zasáhl všechny – čtenáře i nečtenáře. Na ulici mi gratulovali lidé, kteří do knihovny chodí, ale i ti, kteří k nám zatím cestu nenašli. A z jejich slov jsem cítila, že jsou na knihovnu pyšní a na Sedlčany také.

Poslední výsledky mezinárodního průzkumu PISA o čtenářské gramotnosti dětí nedopadly pro naši mládež ve srovnání se zahraničím příliš dobře. Myslíte si, že to objektivně vypovídá o vztahu našich dětí ke čtení a čtenářství, o stavu školní výuky?

Podle mého názoru to vypovídá o stavu školní výuky, ale to je na dlouhé povídání a diskuze. Samozřejmě tam však působí aspektů více a je třeba se nad situací zamýšlet, ale hlavně NĚCO DĚLAT. A právě v knihovnách máme mnoho možností. Mnohdy není potřeba ani nic moc složitě vymyslet a připravovat. Sejde se pár dětí, povídáme o knížkách a najednou si z některé čteme... Takhle jsem to dělávala od roku 1980, kdy jsem do knihovny nastoupila. V posledních letech mi to chybí, protože mne pohlcují stohy zbytečných papírů. A když už stojím za výpůjčným pultem, tak většinou není příležitost. Nicméně chci říci, že tohle opravdu můžeme všichni, nic to nestojí a zvládne to opravdu každý. Někomu se může zdát, že je to málo, ale kdybychom všichni začali od sebe těmito „malými

kruhy“, tak ony by se šířily dál a dál, jako když hodíte kamínek do vody.

Letos pořádáte už třináctý ročník projektu Je nám dobře na světě aneb Kniha je náš kamarád, který je právě zaměřen na podporu četby a čtenářství. Jaké hlavní poznatky jste získali z dosavadních ročníků?

Ono to tak trochu navazuje na vaši předchozí otázku. Samozřejmě nás otázka čtenářské gramotnosti dlouhá léta s kolegyněmi velmi trápí, a tak vznikl tento obsáhlý projekt, ve kterém se skrývají vlastně všechny naše akce, aktivity, programy na podporu čtenářství. Je to projekt komunitní, který propojuje všechny věkové a sociální skupiny obyvatelstva. Je tedy určen malým i velkým, rodinám i svobodným, obyvatelům, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením, i těm, kterým se vede lépe. Čtení a čtenářství podporuje netradičními způsoby – chodíme za lidmi ven, nesedíme „jenom“ v knihovně. Také jej třetím rokem doplňuje další z našich projektů, který je pro změnu zaměřen na gramotnost literární. A jaké máme poznatky? Je jich celá řada, ale tím nejdůležitějším je, že to funguje a lidé si už na řadu akcí z projektu zvykli a těší se na ně. A také si myslím, že podpora čtenářství a hlasitého čtení bude jedním z hlavních úkolů veřejných knihoven budoucnosti.

Letošní ročník, jak jsem se dočetl, hodláte zaměřit na poznávání regionální historie a současnosti a podporu občanského života. Jak se to konkrétně projeví ve vašich akcích?

Tak zcela jistě je pro komunitní projekt potřeba, aby se týkal toho, co naše spoluobčany právě zajímá. V souvislosti s tím každý rok měníme témata v některých programech. V těch, u kterých je to možné... A tím letošním ročníkem se jako nit táhne téma sedlčanských spolků. Je to o poznávání sedlčanské historie, ale i současnosti. V tomto roce tedy tak trochu mapujeme sedlčanský občanský život.

Jakou roli podle vás hraje v působení veřejných knihoven právě oblast posilování významu čtenářské gramotnosti a rozvoj čtenářství jednotlivých věkových skupin? Jak vysoko si v pomyslném žebříčku činností knihoven stojíte?

MĚSTSKÁ KNÍHOVNA SEDLČANY

Činnosti knihovnická • Činnosti informační • Činnosti komunitní

O roli veřejných knihoven v této oblasti jsem se už zmínila v předešlých odpovědích. S poklesem výpůjček – málo platné čtení se stává jen jednou z mnoha volnočasových aktivit – musíme hledat jiné cesty. Jednou z nich je právě podpora čtenářské gramotnosti. A v mých očích je to pro knihovny ten nejdůležitější úkol, a to napříč generacemi. Vždyť generace rodičů dnešních malých dětí se už se čtením tak trochu „pere“ a děti příliš ke čtení nevychovává. Máme však jedinečnou možnost využít ještě starší generace, které četly rády, a zapojit je do projektů. Také vnímám jako pozitivní fakt, že díky naší dlouholeté práci na tomto poli si nás od letošního roku některé školy zvolily do školních Šablon (projekt Ministerstva školství). Naše knihovnice jezdí do školních družin a vedou tam čtenářské kluby. Knihovna je za tuto činnost z projektu placena a zcela jistě to zvyšuje její prestiž.

B. Tauberová uvádí akci Růže pro Marii

Foto: archiv Městské knihovny Sedlčany

Za provozování komunitního Centra Lukáš, které jste otevřeli v roce 2007, jste získali v roce 2009 ocenění. V čem spočívá podstata jeho činnosti?

Centrum Lukáš bude v letošním Týdnu knihoven slavit už deset let od svého otevření. Je to místo setkávání – ať už nejrozličnějších klubů, které pod naší knihovnou působí, jako je třeba fotoklub, paličkování, patchwork, klub pro seniory, pletení a háčkování, Literární prádelna, cvičení Qigong, kreslení, nebo i dalších skupin, které o to projeví zájem. Konají se tam však i nejrozličnější programy, přednášky – virtuální univerzita třetího věku, některé lekce Informačního vzdělávání uživatelů... Jenom za loňský rok se v centru odehrálo 327 akcí!

Letos si budete připomínat již 135 let existence knihovny. Co speciálního k tomuto výročí pro své čtenáře připravujete a čím je hodláte překvapit?

Ono to letos není jenom 135. výročí založení knihovny, ale právě i deset let od otevření komunitního Centra Lukáš. V září také bude mít 15. narozeniny náš nejstarší knihovnický komunitní projekt – Lukášek. Patnáct let v naší knihovně oslaví krajčářky a deset let fotografové. Je tedy opravdu co slavit. Krajčářky své výročí oslaví už v březnu velkou jarní výstavou svých prací. Fotografové mírají svoji výstavu pravidelně v lednu. A my chystáme oslavu na sobotu 14. října. Program je jasný, ale zatím je tajný. Budete se muset přijet podívat!

Jak jsem studoval jednotlivé akce vaší knihovny, které jsou široce zaměřené na různé kategorie čtenářů, věk, milovníky různých druhů literatury, těžko to můžete zvládnout pouze vlastními silami. Využíváte také pomoc dobrovolníků? Jaké s tím máte zkušenosti?

Ano, využíváme je hojně. Velké akce bychom bez nich ani nezvládli. Vždyť třeba kvalifikovaný odhad účasti na naší největší loňské akci – Dnu pro dětskou knihu na sedlčanském náměstí – byl 1000 lidí. Jsou všichni úžasní! V loňském roce pro naši knihovnu odpracovali 571 hodin, a to je, jak si lehce spočítáte, více než 14 pracovních týdnů.

Sedlčany mají dnes něco přes sedm tisíc obyvatel, konkrétně 7194. Jaký význam a po-

stavení má v kulturním životě vašeho města právě knihovna?

Myslím, že na tomto žebříčku si v našem městečku stojíme vysoko. Vždyť je za námi spousta let dobré práce. Jsme institucí stabilní, o čemž může svědčit i to, že jsem za dobu od profesionalizace knihovny v roce 1952 teprve její třetí ředitelkou. Myslím, že jsme pro naše obyvatele jistotou, ale i tím, za kým přicházejí a ke komu se obracejí, když potřebují.

Jak vidíte do budoucna existenci knihovny, kdy zřejmě nebude pouhým místem půjčování klasických tištěných knih (to už ostatně neplatí ani dnes), ale stále více se budou prosazovat digitální technologie, jiné typy dokumentů, dojde ke změně uživatelských návyků a jiných aspektů vnímání kultury?

S nadsázkou – já už budoucnost naší knihovny vidím tak v horizontu šesti až sedmi let. Ale vážně. Není to ani tak otázka budoucnosti nebo nebudoucnosti knihoven. Je to o tom, jakým způsobem knihovna přistupuje k novým trendům a jak se s nimi vyrovnává. Je třeba reagovat na nové věci okamžitě a nečekat, jak to dopadne. To potom začne zákonitě knihovna zaostávat a zaostávat a zaostávat, až nakonec nemusí být pro komunitu místa vůbec potřebná. Jsem vodnář, tak zrovna s novými trendy jsem nikdy osobně problém neměla.

Děkuji za rozhovor a přeji spoustu nápadů do dalších 135 let existence vaší knihovny, vlastně aspoň do těch zmiňovaných šesti až sedmi let.

JAROSLAV CÍSAŘ | ctenar@svkkl.cz

MĚSTSKÁ KNIHOVNA SEDLČANY BYLA ZALOŽENA ROKU 1882.

Počet pracovních úvazků: 6,75 (z toho 6 úvazků knihovnických)

Velikost fondu: 54 410 knihovních jednotek

Počet čtenářů: 2146 (30 % obyvatel města)
z toho 668 dětí do 15 let (73,5 %)

Počet výpůjček: 109 948

Počet akcí: 664 (234 kulturních, 416 vzdělávacích a 14 výstav)

Zavedení Internetu: 1995

WiFi připojení: 2008

Automatizace čtenářského protokolu:
2001 (červen)

Zahájení půjčování e-knih: 2014 (červenec)

(údaje k 31. 12. 2016)

Události

Virtuální národní fonotéka v Olomouci

Je všeobecně známo, že doposud neexistuje ucelená koncepce zabývající se péčí, skladováním a komplexní katalogizací zvukových dokumentů na úrovni všech paměťových institucí v ČR. Byli jsme tedy velmi rádi, když bylo Vědecké knihovně v Olomouci nabídnuto uspořádání přednášky o zvukových dokumentech financované z projektu VISK 1 přímo v jejích prostorách.

→ **Právě pracovníci katalogizačního oddělení nejvíce bojují s neuchopitelností zvukových dokumentů v současných pravidlech a s jejich uchováváním.**

Přednáška, kterou vedli neúnavní tvůrci a propagátoři Virtuální národní fonotéky, se ve Vědecké knihovně v Olomouci (dále jen VKOL) uskutečnila 26. října 2016. Účast překvapivě nebyla příliš velká, sešlo se nás celkem deset. O to více prostoru však měli účastníci k diskuzi s lektory. Ačkoliv byla akce avizována více než dva měsíce předem, nepřijal pozvání nikdo z řad jiných olomouckých paměťových institucí a ani kolegové knihovníci ze specializovaných knihoven. Největší zastoupení tak měla mezi návštěvníky VKOL jako příjemce povinného výtisku (tedy i zvukových dokumentů na fyzických nosičích).

Foto: Lucie Rysnerová

Přednáška byla přehledně rozdělena na tři bloky. V prvním bloku seznámil účastníky s historií daného nosiče významný český sběratel gramofonových desek Gabriel Gössel. Dotkl se také problematiky uchovávání šelakových a vinylových desek. Ve druhém bloku Iva Horová z Národní technické knihovny představila celý projekt Virtuální národní fonotéky. Věnovala se také ožehavému tématu katalogizace zvukových dokumentů, která ještě není po přechodu na nová pravidla RDA zcela vyřešena. Celé setkání uzavřel svým příspěvkem o magnetofonových páscích jako o specifickém zvukovém nosiči Michal Škopík z Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici.

Samotnou akci hodnotili účastníci jako velmi přínosnou, což vyplynulo nejen z dostupných hodnocení, ale zejména ze samotné diskuze s pracovníky katalogizačního oddělení VKOL. Právě ti totiž nejvíce bojují s neuchopitelností zvukových dokumentů v současných pravidlech a s jejich uchováváním. Zmíněná diskuze jim poskytla nejen odpovědi na nejpálčivější problémy, ale také vyhlídku do budoucna, že by se právě zástupci Národní virtuální fonotéky a fonotékou zřízené pracovní skupiny mohli stát těmi, kteří by se na řešení problému podíleli.

LUCIE RYSNEROVÁ | lucie.rysnerova@vkol.cz

Projekt Obálkyknih.cz

Projekt *Obálkyknih.cz* (www.obalkyknih.cz) slouží knihovnám a obdobným institucím v České republice k obohacování obsahu jejich katalogu o rozšiřující informace ke všem typům dokumentů. Ostatně dnes by se asi jen stěží našla knihovna, která služeb projektu nevyužívá. Autor článku je správcem projektu Obálkyknih.cz a pracovníkem Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.

Nápad se zrodil v roce 2008 díky projektu Moravské zemské knihovny v Brně (MZK) v rámci programu VISK 3 Ministerstva kultury. Původním cílem knihovny bylo stát se pouze centrálním depozitářem obrázků obálek knih. Na technickém řešení se v počátcích podílela také Vědecká knihovna v Olomouci. V letech 2011–2012 byla správcem projektu Městská knihovna v Praze. V roce 2013 MZK přenesla práva k projektu na Sdružení knihoven ČR (SDRUK), které následně předalo oprávnění k provozování projektu a jeho dalšímu vývoji Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích (JVK). V následujících letech projekt prošel intenzivním vývojem, který umožnil rozšíření služeb.

→ **Databáze aktuálně obsahuje cca 1 431 000 obálek a 241 000 obsahů českých a zahraničních publikací.**

Nabídka databáze

V současnosti naše databáze nabízí:

- **obálky knih a periodik** (uložit obálku je však možno i u speciálních dokumentů – map, hudebnin, CD, DVD aj.);
- **obsahy knih a periodik** (naskenované obsahy zpřístupněné v podobě PDF souborů);
- **plné texty obsahů** (obsahy převedené na text pomocí technologie OCR a zpřístupněné pro indexaci knihovním systémem);
- **anotace** (autorské, nakladatelské, ale i uživatelské popisy dokumentů pro snadnější výběr čtenáři);
- **komentáře a hodnocení** (možnost stažení dostupných komentářů a zároveň i možnost

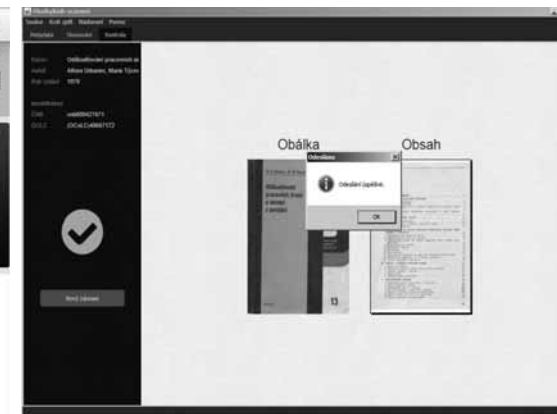
exportu komentářů z jiných systémů na Obálkyknih.cz, a tím zpřístupnění ostatním knihovnám);

- **authority** (obrazové a jiné materiály napojené na ID authority, např. fotografie osob, GPS souřadnice míst, www.odkazy.cz);
- **citace** (citace podle normy ISO 690 generované z ověřených zdrojů či generované z vlastních dat knihoven).

Zdroje

Projekt čerpá data z několika zdrojů:

- 1) Stahování obálek dokumentů od nakladatelů: prvotní zdroj obálek, který byl realizován na základě dohody sdružení SKIP s největšími nakladateli v ČR. Nakladatelé se mohou sami zaregistrovat na stránkách projektu a zpřístupnit svá data. V současnosti tímto způsobem získáváme cca 15 % obálek.
- 2) Přispívání spolupracujícími knihovnami: projekt provozuje více než dva roky vlastní program (tzv. skenovací klient – <http://www.obalkyknih.cz/obalkyknih-scanner/>). Tento způsob využívá v současnosti cca 45 knihoven, na server již poslaly více než 570 000 stran obálek a obsahů. Jedná se o hlavní zdroj dat, který poskytuje cca 60 % obálek a obsahů. JVK skenuje všechny nově nakoupené dokumenty a postupně na server ukládáme i starší fond. Stejně tak postupuje několik dalších knihoven v ČR.
- 3) Webové rozhraní projektu: na adrese <http://www.obalkyknih.cz/upload> mohou individuální přispěvatelé zaslat obálky svých dokumentů. Rozhraní nepodporuje posílání obsahů.

Stránky projektu: <http://www.obalkyknih.cz/>
a skenovací klient

4) Spolupracující webové portály: importy dat přes veřejné nebo individuální XML exporty. Spolupracujeme s portály: zbozi.cz, cddb.cz, srovname.cz, ereading.cz, flexibook.cz, aj.

5) „Skližení“ rozličných zdrojů dat: individuální importy z jiných systémů. Například jsme importovali přes 55 000 obálek získaných z webového projektu antikvariaty.cz a pečlivě překontrolovaných studenty knihovnictví a pracovníky Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity; Vědecká knihovna v Olomouci zrušila svůj interní systém obálek a data byla taktéž importována na Obálkyknih.cz (cca 32 000 obálek), Národní technická knihovna přispěla cca 15 000 obálkami a obsahy a 55 000 hodnoceními Městská knihovna v Praze, Souborný katalog Lanus poskytl přes 6900 obálek.

Mezi největší přispěvatelé do projektu patří vedle JVK knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Národní knihovna ČR, Vědecká knihovna v Olomouci, Slovanská knihovna a MZK.

Faktografie

Pár zajímavých informací o systému:

- Databáze aktuálně obsahuje **cca 1 431 000 obálek a 241 000 obsahů** českých a zahraničních publikací.
- Hlavní servery jsou provozovány v JVK, záložní server je umístěn v MZK.
- V případě výpadku jednoho ze serverů mají knihovní systémy možnost přejít během něko-

lika vteřin na záložní stroj bez ztráty dostupnosti služeb pro své čtenáře.

- Měsíčně hlavní server odbaví průměrně 55 milionů požadavků, cca 2 milióny denně, průměrně 20 dotazů za vteřinu.
- Ve špičkách (9:00–15:00 hod.) odbavují servery 40–80 požadavků za vteřinu.
- Denně je do databáze nově nahráno nebo je upraveno průměrně 500 dokumentů.
- Další dokumenty se automaticky sklízejí z externích zdrojů – nakladatelé, vydavatelé, webové portály...
- Denní přírůstek dat činí 6 GB, z nich se následně generují náhledy obálek v různých rozlišeních, PDF dokumenty s obsahy a rozpoznává se text pomocí OCR.
- 20 Mbit za vteřinu je datový tok ze serveru a na server, což představuje cca 85 % všech dat, která projdou internetovým připojením JVK. Bližší popis fungování služby a technickou dokumentaci naleznete na stránkách projektu (<http://www.obalkyknih.cz/>), příp. se můžete spojit s provozovatelem nebo dodavatelem svého knihovního systému.

Novinky

V posledních dvou letech došlo k propracování funkčnosti projektu Obálkyknih.cz, přibylo několik nových funkcí:

- Implementace citací podle normy ČSN ISO 690 – je řešeno dvěma způsoby:
- A) Skližení bibliografických záznamů ze Souborného katalogu ČR s následným vytvořením citace. Uloženy jsou výsledné citace, které jsou poskytovány pomocí API obálkyknih.cz.

Jednalo se o následující údaje:

- funkce knihovny (např. profesionální, neprofesionální, pověřená regionální funkcí apod.),
- pověřená knihovna,
- speciální služby, které knihovna poskytuje,
- provozní doba,
- údaje o provozovateli,
- zapojení do projektu.

V létě 2015 došlo ke sloučení databáze ADR s Evidencí knihoven vedenou MK. Před sloučením obsahovala báze ADR celkem 3459 záznamů. „Živých“ (tj. pravidelně aktualizovaných) institucí bylo 1994, z toho 965 knihoven odborných a 1027 veřejných. Do nově vzniklé databáze přibýlo cca 4500 nových záznamů především obecních knihoven a cca 110 záznamů knihoven odborných, specializovaných institucí evidovaných na MK. Z Evidencí knihoven bylo převzato evidenční číslo MK, název knihovny, adresa, příslušnost k samosprávnému celku a název provozovatele. Název provozovatele v původní databázi ADR chyběl, proto jsme ho doplnili i do stávajících záznamů, ovšem jen do těch, které měly vyplněné číslo z evidence MK. Po sloučení obou zdrojů obsahoval CADR 6585 záznamů „živých“ knihoven.

Tým, který na přípravě CADR pracoval, však čekala před samotným rozšířením báze další náročná práce. Bylo nutné nově zařazeným knihovnám přidělit sigly. Jejich přidělení bylo nezbytné, protože sigla je jednoznačným identifikátorem knihovny, využívaným mimo jiné při poskytování meziknihovních výpůjčních služeb. Kromě sigly byly k záznamům z evidence MK doplněny souřadnice GPS (pro zobrazení knihovny na mapě)

a nová typologie knihoven; ta byla upravena i u stávajících záznamů. Při práci s nově doplněnými daty jsme nacházeli a opravovali překlepy, špatné zařazení k územnímu celku, chyby v názvech knihoven, adresách a PSČ. V tuto chvíli už měla každá z knihoven v CADR svůj (i když na informace velmi chudý) záznam. Předpokládali jsme, že ostatní chybějící údaje doplní krajské nebo pověřené knihovny, anebo knihovny samy. Jednalo se především o jména odpovědné osoby, kontaktní údaje a webové stránky knihovny, link do online katalogu, kontaktní údaje na provozovatele, speciální služby, provozní dobu, zapojení do projektů.

CADR v praxi

V závěru roku 2015 bylo po technické stránce všechno připraveno k prvnímu testování. Toho se velmi ochotně ujala Marie Šedá z Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Testování bylo velmi užitečné. Zjistili jsme totiž, že dohledání potřebných chybějících údajů bude vyžadovat použití více zdrojů, že názvy knihoven jsou v různých zdrojích uváděny různě, že se mohou objevit knihovny, které nebyly ani v evidenci MK, proto se do báze nedostaly. U nich bude třeba požádat správce báze o přidělení sigly na speciálním formuláři, který je dostupný na stránkách Souborného katalogu ČR (SK ČR).

Další testování proběhlo na počátku roku 2016 v Jihočeské vědecké knihovně v Českých Budějovicích (JVK), které umožnily kolegyně Zuzana Hájková a Lidmila Švíková. A opět se objevily nové podněty ke zlepšení fungování adresáře i k ulehčení práce pracovníka, který bude údaje

do záznamů ukládat. Požadavek na umožnění dohledávání poboček podle sídla jsme vyřešili doplněním nového podpole u kolonky pro zápis sídla pobočky. Nutnost evidovat u každé knihovny název a adresu její pověřené knihovny byla vyřešena vytvořením dalšího pole. Nejvýznamnějším z požadavků, které z naší návštěvy v Českých Budějovicích vplynuly, byl požadavek na možnost dávkově doplnit údaje z krajského adresáře do CADR, tedy údaje „přelít“ bez nutnosti ručního vyplňování. To se díky vzájemné spolupráci systémových knihovníků NK ČR a JVK podařilo, a byl tak připraven i vzor pro ostatní krajské knihovny. Tuto možnost nakonec využilo deset krajských knihoven, které nám dodaly údaje pro dávkový import ke svým záznamům, zbylé knihovny se rozhodly pro doplňování ruční.

Po těchto dvou testovacích školeních navštívil tým pracovníků NK ČR postupně jednotlivé krajské knihovny a formou praktického školení u počítačů seznámil kolegyně s technikou práce s formulářem pro aktualizaci údajů v bázi a zodpověděl dotazy a připomínky buď přímo na místě, nebo následující dny e-mailem. Zároveň mohly knihovny využít i školení o SK ČR, které ve většině krajských knihoven proběhly současně (viz foto na 2. straně obálky).

Při školeních byly předány pověřeným knihovnám přístupové údaje pro online aktualizaci údajů obsluhovaných knihoven. Seznamy s přidělenými hesly jsme připravili pro 90 pověřených knihoven; celkem jsme ručně přidělili 4542 hesel. Při školeních jsme se setkávaly s nejčastějšími připomínkami k vyplňování provozní doby knihovny, k vyplňování jména starosty obcí u údajů o provozovateli, k vyplňování údajů o odpovědných osobách u neprofesionálních knihoven (často o dobrovolnicích) a o jejich kontaktních údajích (soukromých telefonních číslech).

Záznam v CADR obsahuje povinné údaje vycházející z původní báze ADR, údaje využívané SK ČR, údaje požadované týmem CPK (provozní doba, projekty, služby) a údaje požadované MK (provozovatel knihovny). Součástí záznamu jsou i nepovinné údaje, které vycházejí z požadavků krajských knihoven na dílčí adresáře. Cílem práce týmu bylo vytvoření co možná nejúplnějšího záznamu o knihovnách a vytvoření databáze, která by mohla nahradit současně adresáře vedené krajskými knihovnami.

Podoba jednotlivých záznamů a rozsah uvedených údajů bude záviset na přístupu pracovníků knihoven, kteří budou záznamy aktualizovat, a to včetně rozsahu uváděných nepovinných údajů. Pokud knihovna některé údaje nesleduje (např. jméno starosty), není nutné je uvádět.

Další připomínka knihoven se týkala uvádění provozní doby. Knihovny poukazyvaly na možné problémy s její aktualizací. Vzhledem k tomu, že se provozní doba knihovny zobrazuje na úvodní stránce CPK, bylo knihovnám doporučeno, aby tento údaj vyplňovaly. Rozšiřující informace k provozní době lze případně uvést v poznámce, nebo lze webový odkaz na provozní dobu knihovny vložit do samostatného pole ve formuláři.

V údajích o odpovědné osobě bylo v případě pracovníků neprofesionálních knihoven doporučeno neuvádět jejich osobní kontaktní údaje (telefon, e-mail), nýbrž úřední kontakty na provozovatele (obecní úřad), kde uživatel získá základní informace o knihovně. Veškeré informace o bázi CADR včetně metodiky naleznete na stránkách SK ČR na adrese <http://www.caslin.cz>.

Po zapojení knihoven do doplňování chybějících údajů prostřednictvím online formuláře v databázi CADR došlo k velkému nárůstu práce pro její správce. Na pracovních e-mailových adresách adrmvs@nkp.cz a adrki@nkp.cz denně přibývaly stovky upozornění na změny v jednotlivých záznamech. Na tomto množství jsme viděli, jaké úsilí věnovali pracovníci pověřených knihoven tomu, aby báze CADR mohla plnit dobře svoji funkci, a za všechnu tu práci bychom jim chtěli poděkovat. Společným úsilím tak mohl vzniknout nejúplnější adresář českých knihoven a informačních institucí.

V současné době báze CADR obsahuje celkem 8030 záznamů knihoven, z toho 6606 pravidelně aktualizovaných záznamů o knihovnách aktivních a dále 1424 záznamů o institucích, které svou činnost ukončily. Údaje o všech 6606 aktivních knihovnách bude potřeba i v letošním roce aktualizovat a zkontrolovat. Věříme, že se na aktualizaci budete společně s námi nadále podílet, protože i záznam o vaší knihovně je významnou formou vaší prezentace.

ZDENKA MANOUŠKOVÁ

zdenka.manouskova@nkp.cz

BEDŘIŠKA ŠTĚPÁNOVÁ

bedriska.stepanova@nkp.cz

Úvodní stránka pro vyhledávání v CADR

Nad Hrabalovou tvorbou s badateli, spisovateli i samotným autorem

COSENTINO, Annalisa (ed.). Čtení o Bohumilu Hrabalovi. Vyd. 1. Praha: Institut pro studium literatury, 2016. 192 s. ISBN 978-80-87899-52-6.

Coby sedmý svazek edice nazvané jednoduše Antologie, kterou od roku 2013 vydává pražský Institut pro studium literatury, vyšla kniha s názvem *Čtení o Bohumilu Hrabalovi* a podtitulem „rukověť otevřeného díla“ (druhou novinkou loňského roku se stalo *Čtení o Dantovi Alighierim*). V případě hrabalovské antologie byla příprava svazku poprvé svěřena zahraničnímu odborníkovi, respektive odbornici – jeho editorkou je italská bohemistka a komparatistka Annalisa Cosentino (*1964), jejíž monografie *Vědecký realismus a literatura* z roku 1999, pojednávající o historiografii české literární kritiky na přelomu 19. a 20. století, se před pěti lety dočkala českého překladu.

Volba editorky není zdaleka tak překvapivou, jak by mohla leckomu na první pohled připadat. Nejenže se Annalisa Cosentino o život a dílo Bohumila Hrabala dlouhodobě zajímá, ale jak dokládá přítomná antologie, tvorba českého spisovatele se právě v Itálii dočkala poměrně hojné reflexe. Vedle zařazené studie italské psychoanalytičky a spisovatelky Giuliany Polenty o tom svědčí i fakt, že roku 2005 se na univerzitě v italském Udine konalo mezinárodní hrabalovské sympozium, jehož výsledky shrnul sborník *Hrabaliana rediviva* (odkazující svým názvem na proslulý samizdatový sborník *Hrabaliana* z roku 1989).

Čtení o Bohumilu Hrabalovi je v rámci edice Antologie třetím svazkem věnovaným autorovi, který prožil většinu historických mezníků českého 20. století – po dramatikovi Václavu Havlovi a básníkovi Jaroslavu Seifertovi se ke slovu dostává spisovatel, který se do povědomí čtenářů zapsal především jako prozaik. Určité novum pak

představuje zařazení čtveřice vlastních Hrabalových textů sebereflexivního ladění (včetně slavné *Rukověti pábitelského učně*) mezi 19 přítomných příspěvků, k čemuž editorku podle jejích slov vedla především snaha upozornit na významnou a mnohdy přehlíženou esejistickou složku autora díla.

Chronologicky řazené texty znalců a vykladačů Hrabalova díla, mezi nimiž se vedle literárních vědců objevují i autorovi přátelé a souputníci, vcelku zdárně naplňují editorčin záměr – pojednat o tvorbě Bohumila Hrabala s přihlédnutím k vývoji (středoevropské literatury 20. století a kromě kritické reflexe autorova díla nabídnout alespoň stručnou charakteristiku jeho vlastní poetiky a jejích proměn. Stěžejní rysy hrabalovského rukopisu výstižně pojmenovává hned úvodní studie, jejímž autorem byl v roce 1956 teprve dvacetiletý (!) Václav Havel, a obdobně porozumění pro Hrabalovu tvorbu vykazují i příspěvky dalších zastoupených spisovatelů – Emanuela Frynty, Jana Zábrany či Josefa Škvoreckého.

Počátky hluboké literárněvědné analýzy Hrabalova díla podle editorky ztělesňují Susanna Rothová se svou hrabalovskou monografií *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala* (1986, čes. 1993) a studie *Ideová inspirace Bohumila Hrabala* od Josefa Zumra. Rothová je ovšem ve sborníku zastoupena pouze úryvkem ze svého doslovu ke Škvoreckého vydání Hrabalových *Proluk* (1986), nabízejícího vedle sumarizace raného (ne)vydávání děl Bohumila Hrabala apologetiku spisovatele podezíraného zejména po roce 1975 z (auto)cenzury. Naproti tomu Zumrova studie z již zmíněného sborníku *Hrabaliana* je

zde přetištěna v úplném znění a stala se jedním z nejrozsáhlejších příspěvků v knize.

Fundovaný text estetika Josefa Zumra, jehož náročnost do jisté míry vyvažuje autorova živá dikce, mimo jiné reprezentuje skupinu textů polemizujících s některými dodnes rozšířenými představami o Hrabalově tvorbě. K nim patří stále hojně užívaný pojem „hospodská historka“ nebo s oblibou tradovaná paralela s Haškem. Pokud jde o první z nich, vyrůstající z Fryntova konceptu, posléze rozvedeného Václavem Černým, autor studie hovoří o velkém nedorozumění a odvolává se na tvrzení Rothové, že Frynta s Černým chápou „hospodskou historku“ jako druh folklóru, zatímco u Hrabala jde o umělecky koncipované vyprávění. Tento rozdíl se pak odráží i v odlišném charakteru samotného psaní obou autorů – oproti Haškově (ovšemže místy geniální) improvizaci a odstupu od moderního umění (pouze s některými rysy dadaismu) je Hrabalova tvorba promyšlená, mnohovrstevnatá, poučená aktuálním literárním vývojem.

V antologii nechybí ani další znalec hrabalovské poetiky, literární vědec Milan Jankovič – mj. autor monografie *Kapitoly z poetiky Bohumila Hrabala*, za kterou v roce 1997 získal Státní cenu za literaturu –, jehož příspěvek *Text jako proud* řadí editorka k mezníkovým hrabalovským studiím. Jankovič zde pojednává o silící tendenci „psaní proudem“ v Hrabalových textech ze 70. a 80. let, která je o to více udivující, že technikou psaní „alla prima“, rovnou a bez oprav (na nejvyšší s dodatečným použitím nůžek nebo škrtů) vznikají některé z nejvýznamnějších a také nejrozsáhlejších autorových próz – *Obsluhoval jsem anglického krále*, *Přiliš hlučná samota* či jednotlivé díly trilogií *Městečko, kde se zastavil čas* a *Svatby v domě*. Obdobný význam Annalisa Cosentino přikládá druhému z přítomných Jankovičových příspěvků, nazvanému *Motivy-šifry pozdního Hrabala*, jenž původně vznikl pro již zmíněné hrabalovské sympozium v Udine a který je věnován tzv. literární publicistice Bohumila Hrabala. Jedná se o texty vznikající v posledních letech autorova života, jež se dočkaly – podle Jankoviče neprávem – řady negativních ohlasů.

Zatímco výše jmenovaný badatel byl členem redakce původních Sebraných spisů Bohumila Hrabala (1992–1997, 19 svazků) – a kromě toho uspořádal hrabalovský soubor *Povídky, črty*

a *hovory* pro edici Česká knižnice (Host 2015) –, literární historik a překladatel Jiří Pelán se podílí na novém vydávání Hrabalova díla, které nakladatelství Mladá fronta zahájilo v roce 2014. Příspěvek *Hrabalova cesta k literatuře* je ovšem pouhým fragmentem z Pelánovy knihy *Bohumil Hrabal: pokus o portrét* (Torst 2002, 2. upravené vydání 2015), který se stal rovněž součástí úvodu k italským Hrabalovým vybraným spisům.

Stylem i obsahem vůči zbytku antologie poněkud odtažitý se jeví být text již zesnulé italské psychoanalytičky a spisovatelky Giuliany Polenty, který vznikl jako příspěvek pro konferenci v Udine a posléze vyšel ve sborníku *Hrabaliana rediviva*. Autorka dlouze osvětluje vlastní motivy i postup práce a své teze dokládá na několika Hrabalových textech. Co do nesourodosti s ostatními příspěvky podobné, leč pro svůj neoddiskutovatelný přínos zcela právoplatné místo v knize zaujímá závěrečný rozhovor Viktora Karlíka s literárním historikem, editorem a textologem Michaellem Špiritem, který původně vyšel v *Revolver Revue* č. 96 (2014) a jehož úhelným kamenem je dvojice Hrabal–Kolář. Není to ostatně zdaleka poprvé, co jsou tyto dva umělci dávání do vzájemné souvislosti. Stejnému tématu byla věnována i ročenka Literárního archivu PNP č. 46 s názvem *Bohumil Hrabal – Jiří Kolář. Průsečíky, paralely i mimoběžky života a díla* (2014), jejíž obsáhlou recenzi přinesl *Čtenář* 5/2015. I tentokrát jsou konstatovány jak četné spojnice, tak podstatné rozdíly mezi oběma tvůrci, důležitý je ovšem fakt, že Hrabal se ke Kolářovi vždy hlásil jako ke svému učiteli a Kolář považoval Hrabala za jednoho z nejlepších autorů své doby.

Důležitou součástí svazku představuje oddíl Bibliografie, obsahující úplný soupis textů Bohumila Hrabala (počínaje bibliofilským vydáním *Hovorů lidí* v roce 1956 a Kadlecovým souborem *Rukověť pábitelského učně. Povídky* z roku 2014 konče) a k tomu výběrový přehled literatury – monografií, rozhovorů, biografií, sborníků, esejů, studií a článků – o Hrabalovi a jeho díle. Nutno ovšem podotknout, že chronologický výčet knižních titulů Bohumila Hrabala povětšinou mapuje pouze období před vydáním jeho sebraných spisů (jejichž 19. svazek ostatně přinesl podrobnou bibliografii hrabalovské sekundární literatury).

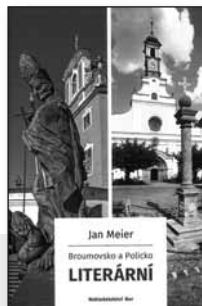
Čtení o Bohumilu Hrabalovi nabízí vcelku reprezentativní přehled literárněvědných studií a statí o tvorbě jednoho z nejvýznamnějších českých prozaiků minulého století. Šťastným se ukazuje být rozhodnutí italské editorky Annalisy Cosentino zahrnout do antologie i příspěvky memoárové či (v případě Hrabalových textů) autoreferenční povahy. Mezi přítomnými autory jsou zastoupeni v podstatě všichni významní znalci Hrabalovy literární tvorby, chybí pouze – což je vzhledem k editorkou kladenému důrazu na

estetické aspekty jeho díla pochopitelné – jména autorových biografistů (např. Radka Pytlíka, Tomáše Mazala, Moniky Zgustové). Čtenář antologie se tu sice na rozdíl od některých předchozích svazků edice (mj. o Vrchlickém, Krásnohorské či Haškovi) setkává veskrze jen s kladnými ohlasy, zároveň se mu však dostává zasvěceného průvodce Hrabalovou tvorbou, jejíž interpretace je, bohužel, dodnes poznamenána řadou přežívajících omylů a tradovaných klišé.

PETR NAGY | PoselPulnoci@seznam.cz

Broumovsko a Policko v literatuře

MEIER, Jan. *Broumovsko a Policko literární*. Broumov: Bor, 2016. 252 s. ISBN 978-80-87607-64-0.

Komu se dostane do ruky kniha *Broumovsko a Policko literární* a není zrovna z tohoto na hranicích s Polskem položeného kraje východních Čech, nebude zřejmě vědět, kdo je jejím autorem. Nebudu vás napínat – knihovník. A když knihovník, tak kdo asi by mohl připadat v úvahu z tohoto kouta tak magického kraje? No přece ten, kdo má za mnoho let svého působení v broumovské knihovně na svědomí nespočet opravdu hodnotných literárních večerů, nespočet výstav místních i vzdálených umělců. Tímto literárním a kulturním expertem zdejšího kraje je Jan/Honza Meier.

Publikace navazuje na jinou jeho knihu, a to na *Broumovsko a literatura* z roku 2003. Po třinácti letech se ke svému velmi blízkému tématu opět vrátil, aby jej rozšířil i o Policko. V publikaci oba kraje, rozdělené hradbou pískovcových Broumovsko a Policko literárním působení velkých i méně známých osobností. V knize jich nalezneme více než sedmdesát, jež nejsou nijak nahodile uspořádány. Ve 23 kapitolách jsou kromě pěti výjimek seskupeny podle svého zaměření (písaři, výtvarníci, cestovatelé a dobrodruzi), podle inspirace vlastním životem, broumovským divadelním děním apod.

Z neznámějších jmen jsou zastoupeni Alois Jirásek či Josef Škvorecký, jimž je zasluženě věnována velká pozornost. Jiným, stejně známým spisovatelům, jako jsou např. bratři Čapkovi, Ludvík Kundera či Václav Větvíčka, nebylo možné objektivně věnovat tolik místa, neboť se obou krajů autorsky dotkli pouze okrajově. A o kom je možné se dále dočíst? Třeba o knězi Sigismundu Ludvíku Bouškovi, spisovatelích F. X. Šaldovi, Václavu Erbenovi, výtvarníku Vladimíru Preclíkovi, herečce Uršule Klukové, opatovi Janu Ana-stázi Opaskovi, horolezci Miroslavu Šmídovi a o dalších, ať už se krajem mihli, nebo v něm zanechali výraznou literární stopu. Odkaz na Broumovsko lze vypátrat i v tvorbě nejúspěšnější polské spisovatelky současnosti Olgy Tokarczukové či světoběžníka Huberta Klimka-Dobrzanieckého. Na konci statí o každém spisovatelovi najdeme citace jeho děl. V těch je pak možné vypátrat a obeznámit se s tím, jaký tito autoři měli vztah k Broumovsku či Policku, jak je ten který kraj utvářel, jak je poznamenal, jak své vzpomínky na chvíle zde strávené později ve své tvorbě ztvárnili.

qui | martin.kvitek@natury.cz

Kronika

Životní jubileum Evy Ryšavé

Foto: O. Fujihashi

E. Ryšavá v Českém Krumlově

V dubnu tohoto roku se dožívá 80 let knihovnice Národního muzea v Praze PhDr. Eva Ryšavá (nar. v Olomouci 26. dubna 1937). Za své aktivní a iniciativní postoje byla jmenována čestnou členkou Společnosti Národního muzea v Praze. V roce 2005 ocenilo Sdružení knihoven ČR její práci v oblasti knižní kultury pamětní medailí Z. V. Tobolky.

Její cesta ke knihovnictví nebyla přímočará. Maturovala v Praze roku 1955, úspěšně složila přijímací zkoušky na obor historie na Univerzitě Karlově, ale za rok byla ze studia vyloučena z politických důvodů. Musela nastoupit do zaměstnání a tady zřejmě zasáhly sudičky; jejím prvním pracovištěm se stala knihovna. Cesta za vysok školským vzděláním dostala nový impulz. Vystudovala nejdříve Střední knihovnickou školu v Praze, maturitu složila v roce 1963. Pak pokračovala v dálkovém studiu knihovnictví na Fakultě osvěty a novinářství UK. V roce 1972 získala titul doktora filozofie.

čovala v dálkovém studiu knihovnictví na Fakultě osvěty a novinářství UK. V roce 1972 získala titul doktora filozofie.

V letech 1968–2004 pracovala v Knihovně Národního muzea v Praze, v oddělení knižní kultury. V roce 1990 se stala jeho vedoucí. Pořádala sbírku kramářských tisků, na které zaměřila i svoji badatelskou a prezentační činnost. Specializovala se na retrospektivní bibliografii českých kramářských písňových tisků 19. století. Oživovala odkaz osobností českého národního obrození (F. L. Čelakovský, J. Dobrovský, F. L. Věk-Hek, B. Němcová, P. J. Šafařík aj.). Byla kurátorkou řady výstav v Národním muzeu v Praze (*Poslyšte mládenci a panny*, 1977; *P. J. Šafařík*, 1995; *J. Dobrovský a Knihovna Národního muzea*, 2003). Spolupracovala s Muzeem písma a knihy v Lipsku. Rozsáhlá je její publikační činnost, ve které se odrážejí její vědecká bádání: např. *Sbírka kramářských písní a kramářských tisků Knihovny Národního muzea, její odborné zpracování a muzejní prezentace* (1980); *Béda Dudík a jeho práce v dějinách moravského knihtisku* (1977); *Vzpomínky pražského písničkáře* (1988); *Knihovnické zamyšlení v Brixenu* (1988) aj.

Eva Ryšavá se zasloužila podstatným dílem také o rozvoj činnosti Matice české. V letech 2001–2007 byla její předsedkyní. Od roku 1966 působila ve výboru Sdružení historiků České republiky (Historického klubu 1872).

MILADA PÍSKOVÁ | milada.piskova@centrum.cz

Do čísla přispěli

Mgr. Zdeňka Daňková – Městská knihovna Šumperk ■ Mgr. Tomáš Gec – Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy ■ Jana Hrbková – Městská knihovna Louny ■ Mgr. Blanka Konvalinková – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ Václav Kříček – Krajská vědecká knihovna v Liberci ■ Mgr. Martin Kvitek – Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ■ Mgr. Zdenka Manoušková – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Marek Melichar – Ústav výpočetní techniky Univerzity Karlovy ■ Mgr. Bc. Petr Nagy – literární kritik ■ Ing. Jiří Nechvátal – Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích ■ Mgr. Vladana Pillerová – Národní knihovna ČR ■ Doc. PhDr. Milada Pisková, CSc. – literární historička ■ Jiří Walker Procházka – spisovatel, scenárista ■ PhDr. Vít Richter – Národní knihovna ČR ■ Mgr. Lucie Rysnerová – Vědecká knihovna v Olomouci ■ Mgr. Klára Smolíková – spisovatelka, scenáristka a lektorka ■ Mgr. Marta Staníková – Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem ■ Bc. Bedřiška Štěpánová – Národní knihovna ČR

Město Šumperk čte knihu

Inspirace akcí německých knihovníků *Město čte knihu* dopadla na živnou půdu v Šumperku, kde tento knižní festival získal řadu svébytných rysů. Letos se bude konat již potřinácté.

Jak nás to napadlo?

Eine Stadt liest ein Buch je akce německých knihovníků, o které jsem poprvé slyšela při návštěvě knihovny v partnerském Bad Hersfeldu. Provází ale třeba rovněž knižní veletrh v Lipsku. „Určitě zajímavé, ale ve stísněných podmínkách naší knihovny neuskutečnitelné,“ pomyslela jsem si tehdy a nijak zvlášť již na to nemyslela. Ovšem jen do té doby, než se s průběhem festivalu o rok či dva později seznámila městská delegace vedená panem starostou. Ještě cestou se rozhodli, že v Šumperku *Město čte knihu* bude. Schůzka pořadatelů se konala hned za pár dnů. Sešli se na ní zástupci města, domu dětí a mládeže a knihovny. Dodneška mám dojem, že kdybychom se nepřihlásili k účasti, město by četlo knihu třeba i bez knihovny. Vše jsme ovšem museli přizpůsobit jiným podmínkám. Původní scénář našich německých přátel předpokládal po celý týden čtení v knihovně z jedné předem vybrané knihy za účasti veřejnosti. Knihovně chybí prostor, kde by se něco takového dalo realizovat, tak jsme si poradili jinak. Naplánovali jsme podvečerní čtení v různých sálech ve městě. Bylo to pracnější, ale od začátku jsme byli nuceni spolupracovat s dalšími partnery, což je dodnes velká přednost celého festivalu.

Festivalová specifika

Co se týká předem vybrané knihy, motto *prostřednictvím četby jednoho titulu upozornit na obecný význam četby* zůstalo, ale i zde to bylo od počátku jinak. V Německu vybírají z nabídky knižního velkoobchodu v těsné blízkosti města. My jsme se shodli na novele *Zánik samoty Berghof* od Vladimíra Körnera, který se v našem kraji narodil a ve své tvorbě se sem často vrací. Bohužel již nebyla na trhu a přitom v rámci festi-

valu by měla být pro zájemce připravena na co největším počtu veřejně přístupných míst. A tak jsme se obrátili na nakladatele, se kterým spolupracujeme při vydávání místních pověstí, a ten přislíbil knihu vydat. Text přepsaly studentky ekonomické školy, ilustrace vytvořila akademická malířka Anežka Kovalová z nedalekého Sobotína. S volbou autora souvisí nápad uspořádat přehlídku filmů podle scénáře Vladimíra Körnera – tím se tým pořadatelů rozrostl o ředitelku kina. Vše jsme pečlivě naplánovali a s napětím jsme čekali, zda se naše akce setká s přízní diváků a posluchačů.

Byli jsme příjemně překvapeni hned první večer. Festival si získal pravidelné návštěvníky a příznivce. Někteří z nich jsou nám po všechny ty roky konání festivalu věrni. Druhý týden v listopadu 2016 se akce *Město čte knihu* v Šumperku konala již podvanácté a za tu dobu získala své vlastní, možná nezaměnitelné rysy. Mezi ty nejdůležitější patří fakt, že se na festivalu podílí svým způsobem všechny kulturní organizace ve městě, školy, společenská zařízení i řada nadšných jednotlivců.

Vydání knihy *Zánik samoty Berghof* při prvním ročníku inicioval vznik dnes již celé ediční řady *Město čte knihu*. Útlé knihy příjemného formátu se staly pro mnoho lidí sběratelským artiklem (viz 2. strana obálky).

Podvečerní čtení v různých kulturních sálech města pokračuje, občas přibude netypický prostor. V roce 2008 věnovaném Bohumilu Hrabalovi jsme četli v hospodě U Tygra v nedaleké obci Loučná nad Desnou, kam jsme vypravili dva speciální vagóny. Úspěch této lehce recesní akce založil tradici happeningů. Tak jsme v roce Oty Pavla (2009) čtení spojili s exhibicí mladých tenistů v tenisové hale, Čapkovy texty v roce 2012 si přišlo poslechnout do pět kilometrů vzdáleného Rapotína cca 80 posluchačů, z toho zhruba polovina dorazila v rámci *Cesty na sever* pěšky, na čtení povídek Karla Poláčka (2013) navázal přátelský fotbalový zápas mezi místními fotbalovými a atletickými veterány atd.

Podvečery s knihou pro veřejnost časem doplnila čtenářská štafeta. Inspirovala nás k ní vtipná ilustrace s cyklistou od Jiřího Slívy (viz obr. vpravo). Chtěli jsme ji mít i na tričku. A když už jsme měli tričko, napadlo nás, že pojedeme na kolech do škol, kde se bude číst. Na kole už nejezdíme, ale štafeta dosud navštěvuje všechny školy, které se k ní přihlásí. Čtou členové štafety, vzácní hosté, učitelé, ale hlavně žáci. Školy občas připraví své další související programy, výtvarnou výzdobu, hudební vystoupení. Každoročně nás někdo někde mile překvapí. Specialitou jedenáctého ročníku byly tele-mosty s Markétou Pilátovou. Autorka knihy, kterou jsme tehdy četli, působí totiž převážnou část roku jako krajská učitelka v Brazílii a byla tam i v době trvání festivalu. Přesto se „osobně“ účastnila všech devíti etap štafety základními a středními školami prostřednictvím SKYPE. Kvůli časovému posunu musela být u svého počítače od sedmi od rána, ale všem se nám to moc líbilo. Děti zahrnuly autorku řadou otázek a ta jim na ně trpělivě a velmi zajímavě odpovídala.

Ve spolupráci se školami se koná výtvarná a literární soutěž. Letos se bude konat poosmé a v rozpočtu festivalu počítáme s částkou na vydání sborníčku z nejzdařilejších prací.

Nejmladší, ale úspěšnou aktivitou je výzva *Babičky a dědečkové čtou dětem*, kterou se současně přihlašujeme ke kampani *Celé Česko čte*

dětem. Od roku 2012, kdy jsme četli Karla Čapka, oslovujeme mateřské školy, školní družiny, nižší ročníky základních škol i knihovny v okolí a ty si zvou babičky a dědečky svých žáků. Podle počtu pamětních listů, které pro čtoucí seniory připravujeme, se jich zapojují na dvě stovky, ale možná

Ilustrační doprovod: archiv Městské knihovny Šumperk

je jich i víc. Někteří pořadatelé si pamětní listy ani nevyžádají. Nedostanou se tak do statistiky, ale organizátorům to nevadí. Těší nás, že setkání seniorů a dětí proběhlo ke spokojenosti zúčastněných.

Pozn.: V této aktivitě pro nejmladší děti netrváme na čtení z „festivalové“ knihy. Doporučujeme dětské knihy téhož autora, pokud si ale čtenáři zvolí jiného autora či téma, nevadí nám to.

Samozřejmostí festivalu jsou doprovodné výstavy, filmová přehlídka, hudební vystoupení. Každá z těchto aktivit má své další organizátory, kteří se svým způsobem podílejí na společné akci. Za těch pár let je jich velká řada. Je dobře, že se do akce spojené s knihou zapojují. A všem jim za to děkuji. Více informací naleznete na www.mestocteknihy.cz.

ZDEŇKA DAŇKOVÁ dankova@knihovnaspk.cz

Kamarádka je každá knihovna

Je tomu už krásných deset let od doby, kdy vznikl projekt *Kamarádka knihovna*. Ještě dnes si živě pamatují, jak se ve vedení Klubu dětských knihoven rodil a vznikal jeho název, jak Zlata Houšková, zapálená knihovnice duší i srdcem, mírnila a korigovala naše okamžité nápady.

Naše knihovna – Městská knihovna Slavoj ve Dvoře Králové nad Labem – se do soutěže přihlašuje pravidelně, i když tak nějak podvědomě tušíme, že dál než na druhé místo to z různých důvodů nedotáhneme. Ale i tady vidím plus: mine nás tříletá pauza, která čeká na každého vítěze. Přínos soutěže vidím převážně v možnostech porovnání dětských oddělení knihoven a také ve zjištění, kde máme nějakou tu slabinu. I když to většinou nechceme slyšet, je dobré to vědět.

Dobrá (nejen) dětská knihovna potřebuje empatické knihovníky, příjemné prostředí, úžasný fond, nekonečné množství kreativity, zapálení pro věc, jistou dávku optimizmu, vyřazení některých slov ze slovníku (např. „to nejde“, „nikdo nepřijde“) a v neposlední řadě také „otrávení“ ovzduší knihovny pozitivní energií, kterou se nakazí každý, kdo do ní strčí třeba jen nos.

Zapojujeme se téměř do všech celostátních a regionálních akcí, které upravujeme sobě na míru a které je zbytečné zde vyjmenovávat. Čas od času máme své vlastní ústřední téma, na které „napasujeme“ akce, besedy, soutěže apod. Z těchto aktivit se – většinou na podzim – zrodí mimo jiné tištěný výstup. Pokud se takový dlouhodobější projekt povede, je to radost. V loňském roce se tímto tématem staly regionální pověsti. Knihu pověstí z roku 2004 jsme doplnili o více než čtyřicet nově sebraných pověstí a vydali jako *Zvič naslouchá příběhům s podnázvem Pověsti Královédvorská*. (Jen na vysvětlenou: Zvič byl charvátský bůh světla a dobra a údajně byla podle něho pojmenovaná hora, která ční nad naším městem – Zvičina.)

Oslovili jsme místní výtvarnici, která nám vytvořila ilustrace, a dvorského písničkáře, který složil a nazpíval ke dvanácti pověstem úžasně písňe. Zároveň jsme se obrátili na školy a vyhlásili k pověstem soutěž nazvanou *POKRUI!* (POvěsti

KRálovédvorská). Kdokoliv mohl vytvořit cokoliv. Tak úžasně práce jsme ale nečekali ani ve snu! K vyhodnocení byly dodány výtvarné práce, pohlednice, trojrozměrné scény loutkového divadla, komiksy, kramářská píseň, video žáků ze Základní a praktické školy ve Dvoře Králové z putování za zátluckým vodníkem a dokonce i jeden scénář pro loutkové divadlo o tom, jak Žofie Bavorská dostala naše město věnem. Nejlepší práce tvoří přílohu knihy.

Vyhlášení výsledků proběhlo společně s křtem, kterého se účastnila sama královna Žofie Bavorská, a tím byl projekt uzavřen. Tématem roku 2017 je dvousté výročí nalezení *Rukopisu královédvorského*, tak nám držte pěsti, aby dopadl minimálně tak dobře jako ten loňský. Výstupem by měly být nakonec tři tištěné dokumenty a hora questů (hledáček), které návštěvníky provedou po stopách Václava Hanky. Velké plus při těchto projektech vidím ve spolupráci všech organizací ve městě – ZUŠ, Domu dětí a mládeže, kulturního zařízení Hankova domu, muzea, knihovny. To vše pod záštitou a ve spolupráci s městem Dvůr Králové nad Labem.

A závěrem? Kamarádka (a dobrá) je každá knihovna, kde se čtenáři cítí jako doma. Tak se nebojte a v příštím ročníku se hlaste. Čím větší konkurence, tím lépe.

MARTA STANÍKOVÁ | stanikova@slavoj.cz

DVŮR KRÁLOVÉ NAD LABEM A JEHO KNIHOVNA

Počet obyvatel: 15 981

Počet čtenářů celkem:

2584, tj. 16 % obyvatel města

Počet čtenářů – děti do 15 let:

1015, tj. 39 % všech uživatelů knihovny

Počet akcí pro děti za rok 2016: 250

V Lounech se děti nenudí

Rozzářené dětské obličej, vzrušení a zaujetí – tak si jistě představuje svoje malé návštěvníky každý knihovník z dětského oddělení. Také v lounské knihovně se snažíme dětem nabídnout různé možnosti vyžití. Že nevystačíme pouze s půjčováním knih, je v dnešní době jasné.

Momentka z pořadu *Letem ptačím světem*

Jednou z aktivit, které jsme pro děti připravili, je *Setkání s odborníkem*. Jedná se o cyklus besed, který již několik let nabízíme každý měsíc během školního roku. Cílem je zajímavým a zábavným způsobem dětem přiblížit různá povolání, řemesla či záliby. Vždy připravíme řadu knih, CD i jiných materiálů, které jsou s daným tématem spojené. Besedy jsou mezi dětmi velmi oblíbené. Vždyť právě v knihovně se díky nim setkaly se spoustou zajímavých lidí, které by v běžném životě možná nepotkaly.

Našimi lektory jsou dobrovolníci. Musím říci, že se nám daří oslovovat úžasné lidi, kteří mají rádi to, co dělají, zajímají se o mladou generaci a mají chuť se s dětmi podělit o své zkušenosti, pozoruhodné prožitky i znalosti. Spolu s nimi se děti přenesly do světa muzejníků, rozhlasových reportérů, modelářů, řezbářů, hrnčičů, výrobců sýrů i mýdel, ponořily se do podmořských hlubin, navštívily exotické kraje či řídily musherské spřežení. Pokud chcete do besed nahlédnout i vy, stačí otevřít naši fotogalerii na www.detske.mkl.cz.

Pro velký zájem probíhají besedy již dvakrát měsíčně: v knihovně a Klub(ovně) Luna, volnočasovém zařízení knihovny. Jedna z posledních akcí nesla podtitul *Kdo si hraje, nezlobí*. Milým hostem byl Bohumil Kebza, zástupce firmy Mindok, společnosti zabývající se dovozem a distribucí stolních her. Lektor si s dětmi krátce povídal o původu stolních her, jejich typech a došlo i na hlavolamy. Všichni nedočkavě čekali na okamžik, kdy si budou moci jednotlivé hry vyzkoušet. V tu chvíli se celý prostor rozezvučel jako včelí úl. To

jen zvědavost, nadšení a zápal pro hru všechny úplně pohltil. Kdo si nestihl vyzkoušet, co chtěl, nemusel smutnit. Dětské oddělení naší knihovny nabízí nepřehledné množství her pro jednotlivé věkové kategorie i řadu hraček a didaktických pomůcek, které pomáhají rozvíjet různé dovednosti (možná znáte pod pojmem lekotéka).

Kromě toho, že se děti při těchto aktivitách pobaví a smysluplně využijí svůj volný čas v příjemném a přátelském prostředí knihovny, mohou objevit, že atraktivní jsou i jiné věci než televize, počítače a ostatní elektronické vymoženosti dnešní doby. Sport, cestování, tvůrčí práce, sběratelství i chovatelství mohou vyplnit jejich volné chvíle. Poznají nové kamarády i dospělé, kteří jim budou v jejich snažení pomáhat. Objeví tajemství dosud neznámých míst. Dokáží si, že když člověk něco chce a snaží se, tak to stojí za to. A my je v tom podporujeme.

Text a foto: **JANA HRBKOVÁ** | hrbkova@mkl.cz

Jak vzniká audiokniha?

Foto: Ladislav Svatoš

Je to jednoduché, vezme se kniha a její načtený audiozáznam se pak nějak smíchá... Vlastně až tak jednoduché to není. Zajímavé na výrobě, lépe řečeno na tvorbě audioknihy je skutečnost, že podléhá stejné kreativní magii jako kterákoliv tvůrčí práce. V žádném případě to není pouhé „přečtení“ knihy do mikrofonu a... sbohem a šáteček. Za každou zvukovou knihou stojí tým lidí. Jaká bude výsledná zvuková podoba, záleží nejen na kvalitě zpracování, ale také na zvoleném způsobu, jakým má být knižní předloha v novém médiu interpretována.

V tomto dílu o audioknihách se nebudeme zabývat nadšeneckými a amatérskými pokusy, kdy si fanoušci sami nahrávají na skypový mikrofon svá oblíbená literární díla. Je to skvělá činnost a fandíme jí, ale protentokrát ji přeskočíme.

Krok za krokem k audioknize

Audioknihy nahrávají velká audiovydavatelství, do svých edičních plánů je zařazují knižní nakladatelé. Najdeme i mnoho vydavatelů, kteří zafinancují jednu zvukovou knihu. Proč? Třeba pro radost. Mohou povolát armádu herců jako pro filmový spektakl, pronajmout si zvukové studio, nechat text knihy upravit a zkrátit a umluvit ke spolupráci rozhlasového režiséra a renomovaného skladatele. Anebo budou postupovat jinak. Vystačí si s jedním hercem, garážovým studiem a na knižní předloze nezmění ani čárku.

Autorská práva něco stojí

Někdy si posluchači povzdychnou nad cenou audioknihy.

- *Vždyť ji jen namluvili. Tak proč stojí podobnou sumu jako kniha?*

Jenže náklady na nahrání mluveného slova si s vydáním tištěné knihy nezadají. V první řadě je třeba uzavřít smlouvy s autory – spisovateli a jejich agenty, překladateli, v případě využití knižní obálky i s ilustrátory. Zejména u zahraničních

bestsellerů může být tato částka jednou z nejvýznamnějších položek rozpočtu, přesto audiovydavatelé, podobně jako knižní vydavatelé, vzájemně soutěží, kdo práva získá. Až když uplyne sedmdesát let od smrti autora knižní předlohy, je možné nahrát audioknihy bez ošetření autorových práv.

Představte si to jako film

Pokud pomineme rozhlasovou tvorbu, má audioknižní tvorba mnohé styčné body s výrobou filmu.

Předloha

V tomto případě myslíme piedestal všech médií – knihu. A jsme u problému stejného jako třeba v Hollywoodu. Nebo na Barrandově. Sebelepší knižní předloha může dopadnout skvěle, anebo úplně špatně. Dokonce i méně kvalitní, ale zajímavé příběhy mohou posluchače bavit. Každopádně neplatí přímá úměra mezi knihou a audioknihou. Přestože zůstáváme v říši slov a nepřevádíme je na obrazy, poslech způsobuje, že posluchačské preference se mohou lišit od těch čtenářských. Pokud je knižní text upraven, dramaturgické zásahy by neměly vyznění knihy změnit.

Režisér

Jak dopadne audiokniha či filmové zpracování, záleží v umělecké branži na šéfovi nejvyšším. On musí mít vizi, on musí vědět jistě, jak naložit s vybranou předlohou. On se musí rozhodnout, jaké dá audioknize vyznění, jaké tempo, jaký hlas. Je pasáž ironická? Naléhavá? Vyžaduje delší pauzy? Zvukové předěly? Kde je ve větě důraz?

Herec

Známe filmy, v nichž herecké obsazení vystřelí film do oscarových výšin, anebo je pošle sklízet Zlaté maliny (tedy posměch u kritiků i diváků). Neméně důležitý je výběr narátora ke konkrétní knize, k literárnímu žánru, který hodláte převést do zvukově-knižní podoby. (Vypravěči audioknihy se často říká „narátor“ – od anglického „narrator“, vypravěč.) Posluchači obecně dávají přednost hlubším mužným hlasům a dobré výslovnosti. Režisér ocení bezchybnou četbu a zkušenosti z dabingu.

Střih

Stejně důležitá část technologického i tvůrčího postupu jako ve filmu. A stejně pracná. Nespojují

se jen předěly způsobené přestávkami v natáčení, ale stovky dalších střihů jdou na vrub přeřekům, pauzám, zvukovým efektům.

Hudba, zvuk

Součástí audioknihy bývá hudba, která se používá většinou na hudební předěly mezi kapitolami či výraznými částmi knihy, méně jako podbarvení četby. Pro oddělení kratších textových částí se používají tzv. „jingly“ – krátké zvuky či hudební miniatury. Stejně jako ve filmech i v audioknihách mají své místo zvukové efekty. Atmosférické zvuky, pozadí bitvy, šumění vody.

Postprodukce

Jedna z nejdůležitějších součástí vzniku audioknihy, která zahrnuje definitivní mix a zvukovou podobu audioknihy.

Grafika

Audiokniha má podobně jako kniha svou obálku, či booklet v případě vydání na fyzickém nosiči. Pokud se audiokniha distribuuje výhradně elektronicky (prostřednictvím distribučních audioknižních portálů), pro její propagaci či upoutávky se používají reklamní plochy (bannery).

Reklama, marketing, PR

Nebýt dobrého marketingu, kolikrát bychom se ani nedozvěděli o kvalitní audioknize. Přestože počet audioknižních titulů na trhu roste, stále je v porovnání s tištěnými knihami zanedbatelný.

Jak dlouho se nahrává audiokniha?

Délka audioknihy se odvíjí od počtu stran nahrávané knihy. Nahrávání je rozděleno do více dnů, protože sebelepší herec nedokáže ovlivnit projev hlasové únavy. V jedné nahrávací frekvenci se může „nahrubo“ namluvit i padesát až osmdesát stran textu. Nahrávání prodlužuje i větší počet narátorů, jejichž hlasy se v audioknize střídají.

Co všechno vlastně spadá pod pojem „audiokniha“?

Nejjednodušší bude na úvod tohoto odstavce napsat základní dělení zvukových nahrávek podle druhů, které používá Asociace vydavatelů audioknih (AVA) pro nejprestižnější cenu v této oblasti nazvanou *Audiokniha roku*. Základní kategorie jsou:

1. četba;
2. dramatinovaná četba;
3. dramatinizace.

Podívejme se nyní podrobněji na výše uvedené produkty audioknižního trhu, a to z hlediska námi vytvořené definice formátu „audioknihy“. Logicky by audiokniha měla být zvukovou podobou knihy. Odpovídá to dvěma slovům v názvu.

- Pro zjednodušení se říká audiokniha všemu, co obsahuje mluvené slovo.

Široké chápání daného pojmu mate posluchače, kteří se poprvé odhodlávají si nějakou tu audioknihu koupit. Narazí totiž zhusta na to, čemu se audiokniha říká jen z nouze. V čem je tedy rozdíl?

Četba

Nezkrácená audiokniha je četbou, která se drží literární předlohy a obsahuje doslova a do písmene to, co obsahuje kniha papírová. Pokud k nějakému drobnému krácení a změnám textu dochází, je to pro posluchače téměř nepostřehnutelné. Četba není zbytečně dramatizovaná. Zvukové efekty, hudební předěly či hudební atmosférický podkres se (pokud jsou vůbec použité) „váží na lékárnických vahách“. Poslech nejvíce odpovídá zážitku z vlastní četby a ocení ji nejvíce zkušeni čtenáři.

Dramatizovaná četba

Základem je upravený text knižní předlohy. Dříve bylo krácení podmíněno i možnou délkou záznamu, dnes jde spíše o změny vedoucí k větší plynulosti čteného díla. Herci jsou režírně vedeni k více procítěnému přednesu, mnohdy se na audioknize podílí hned několik herců. Tento posun vychází vstříc posluchačům, na které by nekrácená četba mohla působit monotónně. Zároveň však spisovatelův styl vyprávění a jazykového vyjádření zůstává zachován.

Dramatizace

Do knižního audiotru totiž patří adaptace knih, které s předčítáním knihy mají společný jen název knihy. Jsou to veškeré rozhlasové a divadelní dramatizace, které neodpovídají definici „převod knihy do zvukové podoby.“ Tady se totiž nachází profese, která se u běžné audioknihy vyskytuje velice zřídka, a tou je scenárista, který transformuje knižní předlohu na sled scén. V případě dramatizace tedy neposloucháme obsah knihy, ale obsah scénáře.

Jsme ale shovívaví, protože máme rádi „naslouchání příběhům“ a dramatizace jsou k tomu neméně vhodné. Záznam divadelního předsta-

vení či záznam rozhlasové hry jsou výjimečné zážitky, nicméně audioknihy jsou, jak jsme si už řekli, trošku jiná káva.

*Pozor! Autoři těchto řádků vícekrát udiveně četli na distribučních webech v hodnocených audioknih i takováto rozhořčená slova: „Co to je za pito*ou audioknihu, když v ní vypravěč čte, že někdo vykřikl anebo že práskly dveře? To ten he-rec neumí pořádně zařvat? A za ním někdo prásknout dveřmi? Jak to, že ten člověk čte všechny postavy, když jich tam je nejméně dvánáct?!“ Do audioknih se též počítají i záznamy televizních skečů. Tam ty výkřiky a prásknutí dveřmi jsou také. V předčítané audioknize ovšem nikoliv.*

- Audioknihu narátor čte, sice profesionálně, poučeně a s nádechem emocí, ale čte ji – tak, aby ji mohl posluchač vnímat jako knihu, kterou si čte sám. Mozek posluchače s vyprávěným příběhem pracuje obdobně jako s přečteným textem.

Při posezení v knihovně nad audioknihou doporučujeme konkrétně ukázat rozdíly v jednotlivých oblastech audioknižní tvorby. Jistě ve vašem fondu najdete zvuková CD obsahující divadelní záznamy (Cimrman), televizní scénky (Holzmann), známé rozhlasové seriály, dramatizované knižní předlohy či ony zmíněné klasické nekrácené audioknihy. Sami uslyšíte, jak vás každé odlišné zvukové zpracování zaujme něčím jiným.

Výše napsané odstavce byly napsány s láskou ke všem dobrým dramatizacím i divadelním či televizním záznamům. Měly však zdůraznit zcela jiné pojetí čteného textu. Současný fenomén audioknihy totiž na každého čtenáře působí jinak. Náhradou za televizní či rozhlasovou tvorbu jsou dramatizace, nepovedou však k zájmu o původní knižní předlohy. Přiblížit knihy, které by při čtení mohly klást odpor, dokáže dramatizovaná četba, která navíc dokáže atraktivně představit knižní svět lidem nerozečteným či s knihou méně svázaným. Zarputilí čtenáři však nesnesou v původní literární předloze změny žádné, proto jim nejvíce vyhovuje nekrácená četba.

JIŘÍ W. PROCHÁZKA

| jirka.walker28@gmail.com

KLÁRA SMOLÍKOVÁ

| klara.smolikova@tiscali.cz

Psalo se jinde

Podklady jsou čerpány z databázi Anopress a KKL.

KUBÁT, Petr. Po škrtech jsme došli k jednoduché stavbě knihovny. *Mladá fronta Dnes: Jižní Čechy*, č. 39 (20170205), s. 15. ISSN 1210-1168.

Rozhovor s architektem Ladislavem Kubou, který je spolu s architektem Tomášem Pilařem vítězem soutěže na dostavbu Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích. Rozhovor o důvodech přihlášení do této soutěže, o „vznášející se budově“, o stavbě na pilotech, zrušené nástavbě, o přesunu památníků, historii stávající budovy, nákladech na dostavbu.

Třinecká knihovna letos myslí také na nevidomé. *Právo – severní Morava a Slezsko*, č. 30 (20170204), s. 10. ISSN 1211-2119.

Příspěvek popisuje činnost Městské knihovny v Třinci v oblasti práce s hendikepovanými spoluobčany. Minulý rok se knihovna zaměřila na mentálně hendikepované lidi s kombinovaným postižením, letos na nevidomé a slabozraké. Popisuje zde výstavu speciálních pomůcek pro tuto cílovou skupinu a další akce, které budou následovat.

ZÍDEK, Petr. Trampoty pana Krameria. *Lidové noviny*, č. 54 (20170304), s. 19. ISSN 0862-5921.

Obsáhlý článek s tematikou knihoven a digitalizace pojednává o autorském zákoně, digitalizačních pracovištích v Moravské zemské knihovně, Národní knihovně ČR i jinde, o projektu Národní digitální knihovny, počtu zdigitalizovaných stran i výhledech do budoucnosti. Je zmíněna webová stránka Registrdigitalizace.cz a podprogram Ministerstva kultury VISK 7, dále digitalizování dokumentů ohrožených kyselostí papíru, problémy necentralizované digitalizace, otázka robotické digitalizace i ručních skenerů, digitalizace periodického i neperiodického tisku, forma zpřístupňování zdigitalizovaných dokumentů, potíže při vyhledávání v programu Kramerius, aplikace autorského práva a jeho vliv na zpřístupnění dokumentů.

ŠTĚRBOVÁ, Jaroslava. Lidi do knihovny táhne bezpečí. *Mladá fronta Dnes – Praha*, č. 48 (20170225), s. 19. ISSN 1210-1168.

Rozhovor s hlavní knihovnicí Městské knihovny v Praze Jaroslavou Štěrbovou, která sděluje svoje profesní zkušenosti podmíněné nejen sedmnáctiletou praxí v této instituci. Mluví o poslání knihoven, o důvodech, proč lidé do knihoven chodí, o jejich potřebách a dotazech, nabídce služeb, profesním vzdělávání knihovníků. Dále rozebírá problematiku knihovního fondu, uložení knih, nabídky titulů, profilace fondu, čtenářských návyků, dovedností knihovníků a dotýká se i tematiky budoucí strategie knihovny.

GRUNTORÁD, Jan a Lubor ČERNOHLÁVEK. Otec českého internetu. *Téma*, č. 6, s. 16. ISSN 2336-4815.

Otec českého internetu Jan Gruntorád v rozhovoru představuje historii zavedení internetu do České republiky, technické prostředky, které byly v té době k dispozici, hovoří o nákladech na připojení k internetu, o Vintonu Cerfovi (americký informatik označovaný za otce internetu), vzniku webu Seznam.cz, vzniku sítě CESNET, sociálních sítí apod.

MENZELOVÁ, Kateřina. Národní knihovna tápe v tendrech. *Lidové noviny*, č. 34 (20170209), s. 15. ISSN 0862-5921.

Příspěvek popisuje potíže, které se váží ke dvěma tendrům vyhlášeným Národní knihovnou ČR. Ze strany účastníků soutěží byly vzneseny námítky – některé uznala instituce, jiné Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Jedná se o tendry na provoz a rozšíření Národní digitální knihovny a dodávky datového úložiště a zařízení pro zálohování s deduplikací dat.

TRÁVNÍČEK, Jiří a Radka ŘÍMANOVÁ. Češi, národ knihomolů? *Týden*, č. 10, s. 84. ISSN 1210-9940.

Rozhovor s prof. Jiřím Trávníčkem na téma čtení, čtenářství, čtenáři, počet přečtených knih, rozdíly ve čtení tištěného a elektronického textu, nosiče knih, počet přečtených knih ročně u mladých čtenářů. Dále se věnuje problematickému postavení knihoven a jejich počtu i vlivu na čtenářství v České republice. Podrobněji rozebírá domácí knihovny, povinnou četbu, příčiny nečtenářství, nejčtenější knihy v ČR apod.

Před 160 lety, **2. 5. 1857**, zemřel francouzský romantický básník, prozaik a dramatik **Alfred de Musset** (* 1810), autor dramatu *Lorenzaccio* a autobiografického románu *Zpověď dítěte svého věku*.

Před 150 lety, **7. 5. 1867**, se narodil polský spisovatel **W. S. Reymont** († 1925), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1924), autor románu *Zaslíbená země*.

Před 80 lety, **8. 5. 1937**, se narodil americký spisovatel **Thomas Pynchon**, jeden z nejzáhadnějších spisovatelů současnosti. Žije v naprostém ústraní a se světem komunikuje výhradně prostřednictvím svých děl (dosud vydal osm románů a jednu sbírku raných povídek). Jsou známy pouze dvě fotografie ze studentských let, přičemž ani u nich není jisté, zda jde skutečně o Pynchona. První román *V* vydal v roce 1963. O tři roky později vyšla *Dražba série 49* (č. 1991 v časopise *Světová literatura*, knižně 2004) a poté až po sedmileté odmlce vrcholné dílo, téměř osmisetstránkový román *Duha gravitace* (č. 2007); autor za něj obdržel Národní knižní cenu. Až po sedmnácti letech vyšel další román, *Městečko Vineland* (1990, č. 1997). Mezitím vydal Pynchon pouze soubor pěti raných povídek *Pomalý učeň* (1984, č. 1999). Rozsáhlý román *Mason & Dixon*, psaný angličtinou 18. století, vyšel v roce 1997, po devítileté pauze vyšel šestý, tisícistránkový román *Dni navzdory* (2006). *Skrytá vada* vyšla v roce 2009 a *Zázrak techniky* v roce 2013 (č. 2017).

Před 90 lety, **9. 5. 1927**, se narodila **Ludmila Vaňková**, autorka úspěšných historických románů *Král železný, král zlatý, Cval rytířských koní, Dvojí trůn, Orel a had, Od moře k moři, Druhá císařovna, Dotkní se nebe, Ty jsi dědic svého otce, Jsme jedné krve, Vězení pro krále* a dalších.

Před 110 lety, **12. 5. 1907**, zemřel **Joris-Karl Huysmans** (* 1848), francouzský spisovatel vlámského původu, autor románů *Naruby* a *Tam dole*.

Před 110 lety, **13. 5. 1907**, se narodila anglická spisovatelka **Daphne Du Maurier** († 1989), jejíž romány *Hospoda Jamajka* a *Mrtvá a živá (Rebecca)* a povídka *Ptáci* zfilmoval Alfred Hitchcock; česky dále vyšly romány *Generál Jeho Ve-*

ličenstva, Dům na pobřeží, Únik, Má sestřenka Rachel aj.

Před 105 lety, **14. 5. 1912**, zemřel švédský prozaik a dramatik **August Strindberg** (* 1849), autor románů *Červený pokoj* a *Syn služky* nebo dramata *Slečna Julie, Tanec smrti, Hra snů* či *Strašidelná sonáta*.

Před 80 lety, **14. 5. 1937**, se narodil švédský spisovatel **Göran Tunström** († 2000), autor románu *Vánoční oratorium*.

Před 60 lety, **17. 5. 1957**, se narodil nejznámější současný dánský spisovatel **Peter Høeg**, autor bestselleru *Cit slečny Smilly pro snů*; česky dále vyšly *Představy o dvacátém století, Příběhy jedné noci, Až nadejde čas, Tichá dívka* a *Děti chovalů slonů*.

Před 90 lety, **18. 5. 1927**, se narodil francouzský spisovatel **François Nourissier** († 2011), autor románů *Hájemství v oblacích* nebo *Zákaz vycházení*.

Před 50 lety, **22. 5. 1967**, zemřel afroamerický básník, dramatik a prozaik **Langston Hughes** (* 1902); česky vyšel např. výbor básní *Harlemský zpěvník*.

Před 390 lety, **23. 5. 1627**, zemřel španělský barokní básník **Luis de Góngora y Argote** (* 1561), jehož vrcholným dílem jsou nedokončené *Samoty*.

Před 70 lety, **23. 5. 1947**, zemřel švýcarský spisovatel **Charles-Ferdinand Ramuz** (* 1878); česky vyšel např. výbor *Příběhy z hor*.

Před 60 lety, **24. 5. 1957**, se narodila česká spisovatelka **Tereza Boučková**, dcera spisovatele a dramatika Pavla Kohouta, autorka *Indiánského běhu, Křepelice, Roku kohouta, Šíleně smutných povídek* či zatím posledního románu *Život je nádherný* a scénářů k filmům *Smradi* a *Zemský ráj to na pohled*.

Před 80 lety, **27. 5. 1937**, se narodil ruský spisovatel **Andrej Bitov**, jehož vrcholným dílem je román *Puškinův dům*; česky vyšel dále např. výbor z novel *Lidský čas*.

Před 105 lety, **28. 5. 1912**, se narodil australský spisovatel **Patrick White** († 1990), nositel Nobelovy ceny za literaturu (1973), autor románů *Poušť Johanna Vosse, Oko uragánu* či *Sukně z listí*.

Portréty archiv autora

V dánských knihovnách je v současnosti daleko méně knih na policích, zato knihovny mnohem více propagují literaturu ve světě umění, pořádají literární festivaly, výstavy a konference ve spolupráci s mnoha partnery. Knihovny zkoumají nové cesty a komunikační kanály v oblasti přiblížení literatury mladým uživatelům. Výzkum v Dánsku ukázal, že velikost knihovnických fondů se od roku 2000 snížila o 44,6 %. Prokazuje se, že není důležité mít plné police knih – daleko významnější je aktivní práce s literaturou a čtenářem. Knihovny jako kulturní instituce propagující rozmanitými způsoby literaturu mají obrovský potenciál. Dnes se při práci s literaturou i autory musí více zaměřovat na výchovu a vzdělávání, organizovat čtenářské kluby, setkání s autory, spolupracovat v oblasti literatury se školami atd. Stále více dánských knihoven zaměstnává vysokoškolsky vzdělané specialisty z literární oblasti. Literatura bude vždy tvořit jádro zaměření knihovny, ale musí se propagovat novým způsobem – literatura je součástí regionální historie a může přispět k soudržnosti místní komunity. Uživatelé mají dnes mnoho způsobů, jak se dostat ke “své knize”, ale pokud v knihovně dostanou další nadstavbové služby spojené s literaturou, budou jistě knihovnu využívat. Knihovny se inspirují u muzeí a budují speciální knižní kolekce k určitým tématům. Ideální je vytvořit z knihoven producenty knih (např. kodaňská knihovna vydává knihy mladým básníkům a snaží se o propagaci poezie mezi mladou generací). Dánské knihovny se tak mění z pasivních hráčů na aktivní partnery v oblasti literatury.

(*Scandinavian Library Quarterly* – Volume 49, No. 4/2016, s. 9–11)

Vysoká škola v německém Zittau/Görlitz se snaží v rámci svých mezinárodních strategií přispět k další integraci střední a východní Evropy. Geopolitická situace v pohraničí je k této spolupráci předurčena a partnerské organizace v Polsku a Čechách s touto vysokou školou spolupracují dlouhodobě. V roce 2011 začala intenzivní spolupráce s knihovnou liberecké univerzity a později také s tamější krajskou knihovnou. V roce 2014 navázala německá vysoká škola spolupráci s vědeckým centrem Giant Mountain

College v polské Jelení Hoře. Těžiště spolupráce spočívá ve výměně zkušeností a zkvalitnění služeb pro uživatele. Knihovny řeší problematika témata (např. klesající rozpočty), získávají nové poznatky a u svých zaměstnanců budují interkulturní kompetence. Výsledkem společných projektů vědeckých knihoven jsou velké pokroky v získávání znalostí a zavádění opatření na podporu informační gramotnosti studentů zapojených institucí. Velká očekávání mají všichni partneři od Programu na podporu přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko 2014–2020.

(*Das Magazin der Bibliotheken in Sachsen – Jahrgang 9, Nr. 3, Dezember 2016, s.168–169*)

O tématu otevřeného přístupu k informacím se diskutuje ve slovenských knihovnách již dlouho a univerzitní knihovna bankobystrické univerzity ho propaguje řadu let. Úřad vlády pro rozvoj občanské společnosti zpracovává od roku 2012 akční plány Iniciativy pro otevřené vládnutí. Už v roce 2015 se zde jako jedno z klíčových témat objevilo téma otevřeného vzdělávání a výzkumu. Otevřené vzdělávání se týká v první řadě odstraňování překážek ve vzdělávání (např. volným zpřístupněním obsahu a dat pro další využití). Může však jít i o kulturní změny, jako je posun k novým výukovým metodám a postupům. Vznik vzdělávacích materiálů ve veřejných institucích se většinou financuje z veřejných rozpočtů, a proto by měl být dostupný široké veřejnosti. Tyto iniciativy výrazně podporuje Evropská unie, která již v roce 2012 přijala *Doporučení Komise o přístupu k vědeckým informacím a jejich uchování*. Hlavní cíle Akčního plánu v oblasti otevřených vzdělávacích zdrojů se týkají zmapování existujících elektronicky dostupných vzdělávacích zdrojů a repozitářů a analýzy procesu získávání vzdělávacích materiálů pod otevřenou licenci Creative Commons. Tyto aktivity mají zvýšit povědomí studentů a pedagogů o otevřených vzdělávacích zdrojích a zapojení Slovenské republiky do evropských projektů, které podporují tvorbu, výměnu a opakované využití těchto zdrojů.

(*Bibliotheca Universitatis* – 12. ročník, číslo 2, 2016/2017, s. 18–21)

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

■ *Jahrbuch der Deutschen Bibliotheken: Band 66, 2015/2016.* [Ročenka německých knihoven: Sv. 66, 2015/2016.] Herausgegeben vom Verein Deutscher Bibliothekarinnen und Bibliothekare. Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 2015. 566 stran.

ISBN 978-3-447-10337-4 *Kc 40.426*

■ *Library and information science in the Middle East and North Africa.* [Knihovny a informační věda na Blízkém východě a v severní Africe.] Edited by Amanda B. Click, Sumayya Ahmed, Jacob Hill and John D. Martin III. Berlin; Boston: De Gruyter Saur, 2016. xiii, 355 stran: ilustrace. Global studies in libraries and information, vol. 3.

ISBN 978-3-11-034172-0 *Kfe 40.481*

■ SEKERA, Jan Carlos, Iveta HEZKÁ a Věra SOUTNEROVÁ. *Knihovnictví v Plasích: historie a současnost.* Plasy: Město Plasy; Městská knihovna v Plasích, 2015. 38 stran: ilustrace (převážně barevné), mapy, portréty, faksimile, 1 erb. Tilia Plassensis, 12. svazek.

ISBN 978-80-260-9274-2 *Kfda 9.891/B*

■ STEPHENS, Michael. *The heart of librarianship: attentive, positive, and purposeful change.* [Srdce knihovnictví: pozorná, pozitivní a účelná změna.] Chicago: ALA Association, 2016. xv, 158 stran.

ISBN 978-0-8389-1454-0 *K 40.467*

Sítě knihoven

■ *ČAS v roce 2015: ročenka České archivní společnosti.* Praha: Česká archivní společnost, 2016. 308 stran: ilustrace.

ISBN 978-80-904688-9-4 *Tm 9.884/B*

■ *Jahresbericht 2015.* [Ročenka 2015.] Leipzig; Frankfurt am Main: Deutsche Nationalbibliothek, 2016. 86 stran: barevné ilustrace, tabulky. ISSN 1864-2640 *Taa 9.886/B*

■ *The power of our network: strategic plan 2015–2018.* [Síla naší sítě: strategický plán 2015–2018.] Koninklijke Bibliotheek, National Library of the Netherlands. Haag: Koninklijke Bibliotheek, 2014. 24 stran: ilustrace.

Taa 9.893/B

■ *Výroční zpráva Mapové sbírky PŘF UK 2015.* Editoři Eva Novotná, Lada Fenclová. Praha: Uni-

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://ipk.nkp.cz/?page=09_Okn/Prirustky.htm

verzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, 2016. 84 stran: ilustrace.

ISBN 978-80-7444-045-8 *Oaaf 9.887/B*

■ *Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2015.* Praha: Knihovna Akademie věd České republiky, 2016. 67 stran: ilustrace, tabulky.

ISBN 978-80-86675-29-9 *Tc 9.875/B*

Služby knihoven

■ FUTTERLIEB, Kristin a Judith PROBSTMEYER. *Diversity Management und interkulturelle Arbeit in Bibliotheken.* [Diversity management a interkulturní práce v knihovnách.] Berlin; Boston: De Gruyter Saur, 2016. xiv, 194 stran: ilustrace. Bibliotheks- und Informationspraxis, Band 57.

ISBN 978-3-11-033890-4 *Sbd 40.482*

■ ŠŤASTNÁ, Jaroslava. *Když se řekne komunitní práce.* Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2016. 112 stran: ilustrace.

ISBN 978-80-246-3356-5 *Sbd 40.420*

■ VARNUM, Kenneth J., ed. *Exploring discovery: the front door to a library's licensed and digitized content.* [Zkoumání objeveného: otevřené dveře ke knihovnickému licencovanému a digitalizovanému obsahu.] London: Facet Publishing, 2016. xii, 292 stran: ilustrace.

ISBN 978-1-78330-096-9 *Sdg 40.410*

Vzdělávání knihovnických a informačních pracovníků

■ FRANKS, Patricia C., Lori A. BELL a Rhonda B. TRUEMAN, eds. *Teaching and learning in virtual environments: archives, museums and libraries.* [Výuka a učení ve virtuálních prostředích: archivy, muzea a knihovny.] Santa Barbara, CA; Denver, Colorado: Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, 2016. xv, 246 stran: ilustrace.

ISBN 978-1-4408-4174-3 *V 40.291*

■ SEADLE, Michael, Clara M. CHU, Ulrike STÖCKEL a Breanne CRUMPTON, eds. *Educating the profession: 40 years of the IFLA Section on Education and Training.* [Profesní vzdělávání: 40 let Sekce IFLA pro vzdělávání a školení.] Berlin; Boston: De Gruyter Saur, 2016. viii, 458 stran. IFLA publications, vol. 170.

ISBN 978-3-11-037526-8 *V 40.480*

Kamarádka je každá knihovna s. 152

← **Děti s knihou Zvič naslouchá příběhům. Pověsti Královédvorská**

↓ **Interiér dětského oddělení Městské knihovny Slavoj ve Dvoře Králové n. Labem**

Foto: archiv Městské knihovny Slavoj ve Dvoře Králové n. Labem

Jak vzniká audiokniha? s. 154–156

← **Martin Myšíčka se spoluautorem článku J. W. Procházkou při přípravě audioknihy Setkání s Rámou**

↑ **Daniela Choděrová při natáčení audioknihy Zmetek z temnot**

Foto: archiv J. W. Procházky a K. Smolíkové

V Lounech se děti nenudí s. 153
Momentka z pořadu o historii a současnosti stolních her **Kdo si hraje, nezlobí** →

Foto: Jana Hrbková

NAKLADATELSTVÍ

ČTYŘLÍSTEK

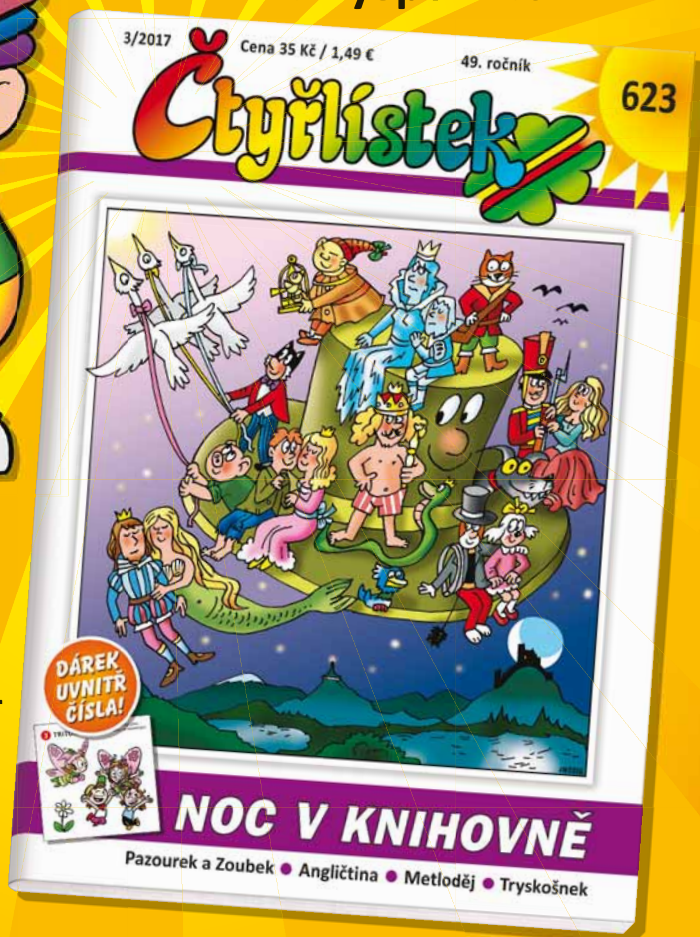

ilustrace © Jaroslav Němeček

Čtyřlístek byl v tomto roce patronem akce na podporu dětského čtení s názvem **NOC S ANDERSENEM**. K této příležitosti vyšlo únorové číslo našeho časopisu.

Vlajkovou lodí nakladatelství je komiksový časopis Čtyřlístek, který vychází nepřetržitě od roku 1969. Kamarádi Fifinka, Bobík, Myšpulín a Pinda zažili na jeho stránkách již více než 625 příběhů! Vydáváme také množství speciálů a knížek. Celou naši produkci naleznete na www.myspulín.cz

O průběhu a výsledcích letošního 17. ročníku **Noci s Andersenem** vás budeme na stránkách časopisu Čtenář informovat.